

**ТЕРНОПЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І АУДИТУ
Кафедра обліку в державному секторі економіки та сфері послуг**

Конспект лекцій з дисципліни

«Облікова система країн Європейського Союзу»

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА

«МІЖНАРОДНИЙ ОБЛІК»

Тернопіль 2018

Конспект лекцій з дисципліни «Облікова система країн Європейського Союзу» для підготовки здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» освітньо-наукова програма «Міжнародний облік» / Укладач Мельник Н.Г. Тернопіль, ТНЕУ, 2018. 60 с.

Мета вивчення дисципліни

Метою вивчення дисципліни є систематизація наявних теоретичних матеріалів, узагальнення нормативно-розпорядчих документів з організації та методики обліку та оподаткування діяльності в країнах ЄС; формування системи теоретичних та практичних знань з обліку фінансово-господарських операцій та вміння використовувати облікову інформацію в управлінні діяльністю компаній в країнах ЄС.

Завдання вивчення дисципліни

В результаті вивчення курсу «Облікова система країн Європейського Союзу» студенти повинні:

вивчити особливості функціонування різних систем обліку з врахуванням їх специфіки;

знати теоретичні та практичні аспекти ведення фінансового обліку в країнах ЄС;

ознайомитися з системою обліку в країнах ЄС, міжнародними стандартами обліку,

вивчити специфічну облікову термінологію в країнах ЄС;

чітко розуміти відмінності та характерні риси обліку та звітності в окремих країнах ЄС.

Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни

У результаті вивчення дисципліни та здійсненого аналізу специфіки професійної діяльності у сфері обліку в країнах Європейського Союзу визначаємо такі спеціальні компетентності:

Здатність ідентифікувати специфіку національних облікових систем, володіти концептуальними основами і методикою обліку і звітності країн Європейського Союзу.

Здатність володіти знаннями з організації та методики обліку й оподаткування діяльності в країнах ЄС; обліку фінансово-господарських операцій, формування звітності та розуміння специфіки використання облікової інформації для управління діяльністю компаній в країнах ЄС.

Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення дисципліни передбачає наявність знань та навиків з основ економіки, оподаткування, бухгалтерського обліку, контролю.

Результати навчання

В результаті вивчення дисципліни «Облікова система країн Європейського Союзу» студенти повинні:

Володіти нормативно-правовими та організаційно – методичними засадами обліку в країнах Європейського Союзу.

Вести облік за Міжнародними стандартами фінансової звітності та використовувати знання систем обліку європейських країн у практичній діяльності міжнародних компаній

Володіти теоретичними і практичними знаннями щодо імплементації МСФЗ в облікову практику та навичками складання й аналізу консолідованої фінансової звітності

Володіти навиками обґрунтування раціональної організації обліку та відображення даних про об'єкти й діяльність суб'єктів господарювання в міжнародному економічному середовищі

Зміст дисципліни «Облікова система країн Європейського Союзу»

Змістовий модуль 1. Загальні принципи обліку в країнах ЄС

Тема 1. Загальні принципи організації обліку в країнах ЄС

Фактори, що визначають особливості національних систем обліку. Загальний опис облікових моделей. Моделі бухгалтерського обліку в зарубіжних країнах. Особливості бухгалтерського обліку в різних країнах. Принципи бухгалтерського обліку в зарубіжних країнах. Міжнародне визначення бухгалтерського обліку. Причини і проблеми, пов'язані з бухгалтерською різноманітністю. Основні міжнародні облікові моделі. Професійні бухгалтерські організації. Відмінності в бухгалтерському обліку. Причини різноманітності бухгалтерського обліку. Проблеми, пов'язані з різноманітністю бухгалтерського обліку. Англо-американська модель обліку. Континентальна модель обліку. Південноамериканська модель обліку. Змішана модель обліку. Міжнародна модель обліку. Регіональні бухгалтерські та аудиторські організації. Міжнародні бухгалтерські органи. Міжурядові бухгалтерські організації.

Тема 2. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності в країнах ЄС

Міжнародна конвергенція стандартів бухгалтерського обліку – коротка історія. Концепція, порядок розроблення та впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Регулювання бухгалтерського обліку в міжнародних масштабах. Перелік і структура міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Визначення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Методи впровадження стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Узгодження, затвердження, конвергенція та схвалення як методи впровадження МСФЗ. Стандарти бухгалтерського обліку у світі.

Тема 3. Методика формування звітності за міжнародними стандартами в ЄС

Концептуальна основа для фінансової звітності. Мета фінансової звітності. Складові звітності. Елементи звітності. Вимоги до звітності. Склад та структура звітності. Звітний період. Звіт про фінансовий стан (бухгалтерський баланс). Будова балансу. Порядок складання балансу. Звіт про фінансові результати. Будова звіту про фінансові результати. Порядок складання звіту про фінансові результати. Звіт про рух грошових коштів. Методи формування звіту про рух грошових коштів. Звіт про власний капітал. Порядок формування звіту про власний капітал. Примітки до фінансової звітності. Інші складові звітності.

Тема 4. Регулювання обліку в країнах ЄС

Інституційне регулювання обліку та формування звітності в ЄС. Європейська федерація бухгалтерів. Законодавство держав-членів ЄС. Директиви ЄС. Головні вимоги до фінансової звітності країн ЄС. Директиви ЄС, що визначають загальні вимоги до складу, змісту та подання фінансових звітів. Фінансова звітність у країнах ЄС. Річна фінансова звітність у державах-членах ЄС. Розбіжності у країнах ЄС у підходах до оцінки активів, капіталу зобов'язань.

Змістовий модуль 2. Бухгалтерський облік в країнах ЄС

Тема 5. Система обліку у Великобританії

Законодавче регулювання бухгалтерського обліку. Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку. Вимоги до професії бухгалтера у Великобританії. Особливості обліку окремих господарських операцій, активів, капіталу і зобов'язань. Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємствах різних форм власності і типів бізнесу. Облік фінансових результатів. Фінансова звітність у Великобританії.

Тема 6. Система обліку в Німеччині

Законодавче регулювання бухгалтерського обліку. Директиви ЄС. Вимоги до професії бухгалтера. Особливості обліку окремих господарських операцій, активів,

капіталу і зобов'язань. Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємствах різних форм власності і типів бізнесу. Облік фінансових результатів. Фінансова звітність.

Тема 7. Система обліку в прибалтійських країнах

Законодавче регулювання бухгалтерського обліку. Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку. Вимоги до професії бухгалтера. Особливості обліку окремих господарських операцій, активів, капіталу і зобов'язань. Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємствах різних форм і типів бізнесу. Облік фінансових результатів. Фінансова звітність.

Тема 8. Системи обліку в пострадянських країнах

Законодавче регулювання бухгалтерського обліку. Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку. Вимоги до професії бухгалтера. Особливості обліку окремих господарських операцій, активів, капіталу і зобов'язань. Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємствах різних форм і типів бізнесу. Облік фінансових результатів. Фінансова звітність.

Тема 1. Загальні принципи організації обліку в країнах ЄС

Мета: Засвоїти загальні принципи та особливості організації обліку в країнах ЄС

План

1. Фактори, що визначають особливості національних систем обліку.
2. Загальна характеристика бухгалтерських систем.
3. Моделі обліку в зарубіжних країнах.
4. Професійні бухгалтерські організації.

Систему бухгалтерського обліку можна розглядати як на мікрорівні (на рівні окремого суб'єкта господарювання), де основним завданням виступає визначення кінцевого фінансового результату діяльності, так і на макрорівні (як національну систему бухгалтерського обліку певної країни), тобто у порівняльному аспекті національних систем бухгалтерського обліку різних країн світу.

Національна система бухгалтерського обліку є сукупністю взаємопов'язаних регулятивних, методологічних та організаційно-методичних компонентів, що визначають принципи функціонування системи бухгалтерського обліку і забезпечують процеси первинного спостереження, вартісного вимірювання, групування, систематизації та узагальнення даних про факти господарського життя і надання в зручній для сприйняття формі інформації про суб'єкт господарювання та її інтерпретації користувачам такої інформації.

Бухгалтерський облік визначається середовищем, в якому він функціонує. НСБО країн світу вкрай різноманітні в часі (історичному аспекті) і в просторі (географічному аспекті). Кожна країна має унікальну національну систему бухгалтерського обліку, оскільки кожній країні притаманні унікальний історичний шлях розвитку, політична система, національні культурні цінності, традиції, менталітет. Навіть в країнах з однією мовою та єдиними правилами обліку термінологія і форми надання фінансової звітності можуть суттєво відрізнятись. Національні особливості та традиції, що історично склалися в кожній країні, зумовлюють різні підходи щодо побудови системи бухгалтерського обліку.

Історично склалося, що НСБО кожної країни притаманні свої методи обліку і оцінки виробничих запасів, нарахування зносу і його відображення в обліку, відображення у звітності операцій, виражених в іноземній валюті тощо. Крім того, в кожній країні сформувалися свої підходи до складання форм звітності та переліку показників, що в них містяться, способів контролю за діяльністю фірм. Між НСБО різних держав існують тисячі відмінностей. Так, порівняння дослідниками систем бухгалтерського обліку та коефіцієнтів прибутковості компаній у 22 розвинутих країнах світу, в тому числі

Австралії, Великобританії, Іспанії, Німеччині, Південній Кореї, Франції та Японії, дозволило виявити, зокрема, більше 70 відмінностей стосовно способу оцінки вартості реалізованих товарів, більше 60 - стосовно оцінки прибутку від реалізації активів, 20 - стосовно визначення розміру чистого прибутку.

Отже, структура та специфіка функціонування НСБО залежить від впливу зовнішніх факторів, що є множиною тих елементів системи та їх суттєвих властивостей, які не виступають частинами системи обліку, але зміни будь-якого з яких можуть спричинити зміни в стані облікової системи. Нормативи та практика бухгалтерського обліку у країні є результатом комплексної взаємодії соціальних, економічних та інституційних чинників. Очевидно, що дія сукупності цих факторів у кожній країні буде унікальною. Разом з тим, якщо вважати ідею впливу “навколишнього середовища” на систему бухгалтерського обліку правильною, можна очікувати, що в країнах зі схожими соціально-економічними умовами і національні системи обліку мають багато спільного.

Як суспільна наука, бухгалтерський облік є продуктом середовища, в якому він існує. Однак бухгалтерський облік в свою чергу також впливає на соціально-економічне середовище в країнах. Таким чином, існує взаємозалежність між бухгалтерським обліком та середовищем, в якому він існує. Положення та практики бухгалтерського обліку в країні є продуктом складної взаємодії соціальних, економічних та інституційних факторів. Фактори, що впливають на розвиток бухгалтерського обліку на національному рівні, також сприяють різноманітності бухгалтерського обліку на міжнародному рівні.

Перша причина різноманітності бухгалтерського обліку - це різниця у правових системах у світі.

У країнах із загальним правом професія бухгалтерського обліку використовує свої повноваження для встановлення правил і принципів дуже детально, як, наприклад, Рада стандартів фінансового обліку (FASB) у США. Правила бухгалтерського обліку в Німеччині як країні із загальною правовою системою сильно відрізняються порівняно з правилами у США, оскільки професія бухгалтерії в основному відповідає лише за тлумачення правил та принципів бухгалтерського обліку, встановлених урядом.

Ще однією причиною розмаїття бухгалтерського обліку є той факт, що в деяких країнах фінансова звітність є основою для оподаткування, а в інших вона здебільшого формується для обслуговування інтересів зацікавлених сторін. Якщо в Німеччині - країні, де фінансова звітність є основою оподаткування - прискорена амортизація використовується у фінансовій звітності, вона також повинна використовуватися для оподаткування. У США прискорена амортизація може бути використана для оподаткування, проте компанія використовує прямолінійну амортизацію для формування інформації у фінансовій звітності

Третя причина - джерело фінансування. У деяких країнах приватний капітал, банки та держава домінують над фінансуванням компаній, але в інших країнах державний капітал є превалюючим. Це має великий вплив на те, як виглядають правила та принципи бухгалтерського обліку. У першому типі країн не існує великого тиску для публічної звітності та розкриття інформації, оскільки приватний капітал, банки та держава можуть досить легко отримати доступ до інформації щодо компанії на відміну від другого типу країн, де зацікавлені сторони не мають такої можливості і тому вимагати додаткової інформації.

Наступна важлива причина - різниця в рівнях інфляції. Такі країни, як Бразилія, які постійно відчували високі темпи інфляції в минулому, додавали до правил бухгалтерського обліку методик коригування інфляції. Країни з низькою інфляцією в минулому, природно, не повинні були реагувати, що в свою чергу призводить до різних правил та принципів бухгалтерського обліку.

У економічній літературі можна знайти перелік факторів, які визначають розвиток системи бухгалтерського обліку в країнах світу:

- i. Тип ринку капіталів
- ii. Тип звітності
- iii. Тип суб'єктів господарювання
- iv. Тип правової системи
- v. Рівень впливу законодавства
- vi. Рівень інфляції
- vii. Політичні та економічні зв'язки з іншими країнами
- viii. Статус професії бухгалтера
- ix. Існування концептуальної основи
- x. Якість бухгалтерської освіти.

Отже, існує багато причин різноманітності систем бухгалтерського обліку, які зумовлюють наявність різних правил та принципів бухгалтерського обліку в країнах світу. Є дві основні проблеми, безпосередньо пов'язані з різними правилами та принципами бухгалтерського обліку.

По-перше - формування фінансової звітності багатонаціональних компаній. Візьмемо для прикладу компанію Coca-Cola, що базується в Атланті, штат Джорджія. Вона повинна підготувати окрему фінансову звітність у кожній зі своїх понад 100 національних дочірніх підприємств, дотримуючись відповідних національних правил та принципів бухгалтерського обліку. Крім того, для Coca Cola необхідно скласти консолідовану фінансову звітність відповідно до Загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку США (GAAP), включаючи дані з усіх фінансових звітів своїх дочірніх підприємств. Враховуючи різноманітність бухгалтерського обліку в усьому світі, це не є тривіальним завданням і потенційно коштує величезних грошей.

По-друге - відсутність порівнянності між компаніями, що готують свою фінансову звітність у двох різних країнах. Особливо для інвесторів, які, наприклад, хотіли б порівняти прибутковість компаній, розташованих в різних країнах, проте зробити це дуже важко через різні правила та принципи бухгалтерського обліку.

Оскільки бухгалтерський облік чутливо реагує на зміни соціального та економічного середовища, на поч. XXI ст. НСБО зазнають впливу нових факторів, які не виділялися авторами ще 10-20 років тому. На сучасному етапі можна говорити про зміну наукової облікової парадигми, нову економіку ("економіку знань"), слід визнати і трансформацію сукупності факторів впливу на НСБО та їх надзвичайну ускладненість, взаємообумовленість та взаємозалежність. Поява нових об'єктів обліку (передусім таких, як інтелектуальний капітал, об'єкти, пов'язані із діяльністю підприємства з охорони навколишнього середовища, гудвіл, нематеріальні активи та ін.), комп'ютеризація облікового процесу, інформаційні системи та технології в управлінні бізнесом вимагають перегляду існуючих концепцій, заміни застарілих методів та підходів на адекватні сучасним реаліям. Крім того, світова фінансова криза стала випробуванням не лише для національних економік, але і певною мірою для національних систем обліку. Її необхідно виділити окремим чинником впливу.

Існує чотири основні моделі бухгалтерського обліку, які сьогодні використовуються у всьому світі: англо-американська, континентальна, південноамериканська та змішана модель. В останні роки також почала розвиватися п'ята модель, яка намагається об'єднати інші моделі в єдину глобальну перспективу.

Англо-американська модель. Ця модель бухгалтерського обліку зосереджена на інформаційних потребах інвесторів та кредиторів. Фондові ринки в країнах, які застосовують дану модель, зазвичай великі і добре розвинені, а компанії тісно пов'язані з цінними паперами, щоб сформувати капітал, необхідний для ведення бізнесу. За цією моделлю бухгалтерські практики для транснаціональних корпорацій є досить складними. Ця модель поширена у США, Великобританії, Нідерландах, Гонконгу, Мексиці та Південній Африці.

Континентальна модель. Основна характеристика країн, які використовують цю модель, - тісний взаємозв'язок бізнесу з банками та урядами цих країн. Практика бухгалтерського обліку є стандартизованою та консервативною, акцент робиться більше на державній політиці, ніж на прийнятті рішень інвесторами. Країни, які працюють за цією моделлю, включають Бельгію, Францію, Німеччину, Італію, Швецію, Швейцарію та Японію.

Іноді континентальну модель асоціюють з європейською системою обліку і звітності, оскільки саме ця система застосовується у більшості країн ЄС, і тих країнах, які були колоніями європейських країн. Економіка країн ЄС характеризується низьким рівнем інфляції, великим впливом держави на діяльність підприємств. Післявоєнний економічний підйом, зріст промисловості в Європі сприяв створенню ТНК, що вимагало єдиного підходу до облікових правил. Бізнес має тісні зв'язки з банками, які задовольняють фінансові запити компаній. Бухгалтерський облік регламентується законодавчо, відрізняється значною консервативністю та високим рівнем втручання держави в облікову практику. Орієнтація на управлінські запити кредиторів не є пріоритетним завданням обліку. Навпаки, облікова практика спрямована, перш за все, на задоволення вимог державних органів, особливо щодо оподаткування, у відповідності до національних макроекономічних планів. Фінансовий результат діяльності визначається за правилами, встановленими податковим законодавством

Південноамериканська модель. Ця модель обліку була розроблена у відповідь на високу інфляцію у багатьох країнах. Вона також відображає значний державний контроль за практикою ведення бухгалтерського обліку, який орієнтований переважно на звітність щодо оподаткованого доходу. Таким чином, стандарти та принципи бухгалтерського обліку зарегульовані, а уряди забезпечують, щоб підприємства сплачували податок, за який вони несуть відповідальність. Більшість країн Південної Америки застосовують цю модель, включаючи Аргентину, Бразилію та Чилі.

Модель змішаної економіки. Ця модель обліку є результатом політичних та економічних змін у Східній Європі та колишньому Радянському Союзі наприкінці 1980-х та на початку 1990-х років. З метою реагування на залишкові явища планування та контролю влади, а також на ринкові умови господарювання, багато підприємств ведуть два типи облікової реєстрації Перший, який відстежує інформацію, яка є важливою в умовах жорсткої контрольованої економіки, розрахована на керівників компаній і орієнтована на бюджети виробництва та зайнятості, а не на фінансові результати. Другий тип обліку та звітності призначений для інвесторів та кредиторів, саме він надає інформацію, аналогічну тій, що отримується за англо-американською моделлю. Серед країн, які дотримуються цієї моделі, Польща, Угорщина та Румунія.

Міжнародні стандарти. Прагнучи гармонізувати різні, а іноді суперечливі, моделі обліку в усьому світі, багато транснаціональних корпорацій працюють над новою моделлю, яка стандартизує та упорядкує певні бухгалтерські практики на глобальному рівні. Ця модель має найбільш сенс для компаній, які формують капітал на зовнішніх ринках, оскільки дозволяє їм дотримуватися одного методу звітності, незалежно від джерела їх операційного доходу та фінансування. Одним із органів, що встановлює міжнародні стандарти, за якими дотримуються багато корпорацій, є Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Ці стандарти також враховують трансфертне ціноутворення, перерахунок іноземної валюти, інвестиції в дочірні компанії тощо, що полегшує транснаціональним корпораціям точно представляти свою інформацію у звітності. Однак корпорації все ще повинні дотримуватися своїх національних стандартів, навіть якщо вони паралельно використовують міжнародні стандарти.

Суттєві відмінності в діючій практиці ведення обліку та методиці формування фінансової звітності компаній різних країн світу ускладнюють сприйняття інформації та її інтерпретацію користувачами для прийняття рішень. Глобалізація, яка на сьогоднішній

день є об'єктивним явищем, зумовлює необхідність регулювання обліку в міжнародних масштабах. Таке регулювання здійснюється безліччю міжнародних організацій, які прямо або опосередковано впливають на формування й розвиток обліку та звітності з метою їх гармонізації і стандартизації.

Організації, які впливають на міжнародну систему обліку, поділяють на такі групи: міжурядові організації; міжнародні професійні організації; регіональні професійні організації. Також науковці поділяють суб'єкти гармонізації обліку на дві групи: політичні організації та професійні організації, кожна з яких, в свою чергу, може бути представлена як на міжнародному так і на регіональному рівнях. Разом з тим в процесах гармонізації обліку беруть участь багато організацій, а безпосередньо керують кілька наднаціональних органів, до яких відносять Раду з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (РМСБО) та Міжнародну федерацію бухгалтерів (МФБ).

Обидві ці організації були створені ще у 70-х роках минулого століття в результаті спільних зусиль професійних бухгалтерських організацій багатьох країн світу. Якщо порівнювати мету їх діяльності, то РМСБО бере на себе відповідальність за всі питання, що стосуються міжнародних стандартів обліку і звітності, в той час МФБ функціонує як глобальна організація бухгалтерської професії та займається іншими питаннями, які стосуються обліку та аудиту. Діяльність РМСБО і МФБ визнається різноманітними міжнародними та міжурядовими організаціями.

Більшість регіональних професійних організацій зосереджують свої зусилля на питаннях освіти, організації конференцій і загального поширення інформації серед своїх учасників та у бізнесових колах. Деякі професійні організації виступають у якості регіональних експертів та намагаються у міру своїх повноважень вплинути на процеси розвитку обліку на глобальному рівні.

На практиці у питаннях гармонізації обліку діяльність як регіональних так і міжнародних організацій тісно переплітаються. Наприклад, ряд міжнародних організацій беруть участь в процесах впровадження МСФЗ на регіональному рівні (наприклад, Асоціація держав Південно-Східної Азії), тоді як Організація Об'єднаних Націй, Міжнародна організація комісій з цінних паперів залучаються до даного процесу на міжнародному рівні.

Дві найважливіших організації в цій діяльності – РМСБО та МФБ – також сприяють гармонізації обліку та звітності як на регіональному так і на глобальному рівнях. Професійні неурядові бухгалтерські організації мають визначальну роль у регулюванні обліку, оскільки державні органи більшості країн не втручаються у процеси розробки і створення міжнародних стандартів обліку.

Функції і завдання, які виконує РМСБО як неурядова організація та рішення якої безпосередньо впливають на методи ведення обліку в усьому світі, є справжньою революцією в управлінні світовою економікою. Тобто урядові інституції в даному аспекті не мають монополії.

Міжурядові організації необхідні для узгодження та стандартизації обліку, а також для підтримки зусиль РМСБО. Метою цих організацій є усунення бар'єрів на шляху інвестиційних потоків між країнами та допомога ефективному розподілу фінансових ресурсів у глобальному масштабі. До таких організацій відносять Організацію Об'єднаних Націй (ООН), Світовий банк, Організацію економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Світову організацію торгівлі, (СОТ), Європейський союз (ЄС), Міжнародну Комісію з цінних паперів (IOSCO).

Для зменшення різноманітності та гармонізації стандартів і практик бухгалтерського обліку на міжнародному рівні на діяльність професійних бухгалтерських організацій постійний вплив здійснюють транснаціональні компанії, фондові біржі, компанії «Великої четвірки» (Big Four) регулятори цінних паперів, міжнародні кредитні установи, такі як Світовий банк, а також інші міжнародні організації, наприклад Велика двадцятка – G20.

Більшість професійних бухгалтерських організацій також об'єднуються з метою підвищення їх впливовості. Наприклад, у 2005 році був сформований Глобальний бухгалтерський альянс (Global Accounting Alliance, GAA) – міжнародна коаліція 10 провідних світових професійних бухгалтерських організацій. Головною метою усіх професійних міжнародних бухгалтерських організацій, альянсів, коаліцій, об'єднань, мереж є обмін інформацією, співпраця з національними та наднаціональними регулюючими органами, урядами та зацікавленими сторонами з питань глобалізації бухгалтерського обліку.

Тема 2. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності в країнах ЄС

Мета: Зрозуміти сутність МСФЗ, їх структуру, зміст, особливості розробки та впровадження

Питання для обговорення

1. Міжнародна конвергенція стандартів бухгалтерського обліку - коротка історія.
2. Визначення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.
3. Концепція, порядок розроблення та впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.
4. Методи впровадження стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності.
5. Стандарти бухгалтерського обліку у світі.

Криза 30-их років 19 століття на світових фондових ринках, яка породила багаторічну глобальну економічну кризу в індустріально розвинених країнах та регіонах того часу, виявив недосконалість системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Концептуальні засади складання фінансової звітності в різних країнах і навіть в різних компаніях однієї країни істотно відрізнялися. Звітність різних компаній не завжди правильно розумілася користувачами. Вона виявлялася непорівнянною, непридатною для серйозного ділового аналізу, призводила до помилкових та неоднозначних висновків про результати діяльності і фінансовий стан компаній, які подавали звітність.

На початку 30-х років минулого століття в США почали розробляти систему національних загальнооб'єднаних стандартів бухгалтерського обліку та звітності, які добровільно застосовувалися великими компаніями, представленими на фондових біржах. На цій основі згодом виникла система GAAP США, що дійшла до наших днів. Федеральна комісія з цінних паперів США вимагає застосування GAAP усіма великими компаніями, що входять в лістинг на американських фондових біржах.

У Європі пішли шляхом обов'язкового застосування компаніями національних планів рахунків бухгалтерського обліку за моделлю відомого австрійського бухгалтера Е. Шмалленбаха. Після Другої світової війни з цих планів рахунків бухгалтерського обліку виникла система національних рахунків для обліку внутрішнього валового продукту та інших показників національної економіки і статистики.

До Другої світової війни всі потреби в фінансуванні задовольнялися за рахунок внутрішніх джерел. Однак після війни ситуація різко змінилася. Значному зростанню міжнародних ринків капіталів сприяли спеціальні програми допомоги відновленню зруйнованих країн. Те, що ринки капіталів і тепер взаємопов'язані, стало очевидним після криз фондового ринку, які відбулися в 1987 і 1988 роках та торкнулися всіх провідних ринків світу.

За останні 30-40 років роль транснаціональних корпорацій (ТНК) зазнала серйозних змін: зараз вони займають домінуюче становище на більшості сегментів ринку. Різноманіття облікових практик створює певні проблеми при веденні міжнародного бізнесу, оскільки постійно доводиться пристосовуватися до національних традицій і нормативних актів країни-партнера.

Національні загально визнані стандарти бухгалтерського обліку (GAAP), що зародилися в США, набули поширення в Канаді, Англії, Мексиці, Італії та інших країнах. GAAP в кожній з цих країн мали свої особливості, але всюди забезпечували певну єдність та стабільність підходів до ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, гарантували її порівнянність зі звітністю інших національних компаній. Саме тому, достовірність і надійність звітної інформації підвищилися, зросла довіра до неї з боку різних користувачів. Європейська комісія видала Четверту і Сьому директиви, що уніфікують фінансову звітність країн Європейського Союзу.

Національні GAAP США поступово, але неухильно і невідворотно витісняються Міжнародними стандартами фінансової звітності. Хоча МСФЗ ввібрали в себе багато із «загально визнаних принципів бухгалтерського обліку», але пішли далі останніх в розробці стандартних норм щодо відображення у фінансовій звітності нових явищ в економіці та фінансах.

Таким чином, процес глобалізації та розробки міжнародних стандартів обліку розпочався кілька десятиліть тому, як спроба промислово розвинених країн, створити стандарти, які можуть бути використані країнами, що розвиваються, в якості національних стандартів.

Розробка питань щодо МСФЗ почалася в 1960-і роки під егідою Центру Організації Об'єднаних Націй по транснаціональних корпораціях. Виступаючи на Генеральній Асамблеї ООН на початку 1960-х років, президент США Джон Кеннеді звернув увагу світової спільноти на розвиток глобальних економічних відносин, що виникають на основі діяльності транснаціональних корпорацій. Для нормального функціонування нових відносин необхідна «універсальна мова спілкування бізнесменів». Як таку мову, він назвав – бухгалтерський облік та фінансову звітність, доступну і зрозумілу всім зацікавленим особам.

Інтерес до міжнародних бухгалтерських стандартів, як уніфікованої мови бізнесу, почав зростати наприкінці 1950-х і початку 1960-х у зв'язку з економічною інтеграцією та пов'язаним з нею зростанням транскордонних потоків капіталу.

У 1962 під егідою Американського інституту дипломованих громадських бухгалтерів (AICPA) відбувався 8-й Міжнародний конгрес бухгалтерів. У центрі обговорення конгресу був вплив світової економіки на розвиток бухгалтерського обліку. Більшість учасників конгресу погодилися, що необхідно робити певні кроки для стимулювання розвитку бухгалтерського обліку та стандартів звітності на міжнародному рівні.

МСФЗ мають уже понад 40-річну історію. Початок їх розробки припадає на 1973 рік, коли було створено Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standard Committee – IASC).

Комітет з Міжнародних бухгалтерських стандартів (інша назва – Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку) був створений 29 червня 1973 р. професійними бухгалтерськими організаціями ряду країн як незалежний орган. Угода була підписана професійними організаціями Австралії, Великобританії, Ірландії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Мексики, США, Франції та Японії.

Керує діяльністю комітету Правління спільно з постійним секретаріатом. Штаб-квартира КМСБО розташована в Лондоні.

З 1981 року КМСБО (IASC) був повністю автономним у впровадженні міжнародних стандартів обліку та звітності, а також і в питаннях обговорення документів, що стосуються міжнародного обліку.

У 1989 році була створена Міжнародна організація Комісій з цінних паперів (IOSCO), яка з 1993 року почала впроваджувати проект з просування МСБО на світових фондових біржах з метою забезпечення підприємств можливістю залучення капіталу на багатьох біржах одночасно.

У 1997 році створюється Постійний комітет з інтерпретацій МСФЗ (ПКІ), який відповідав за вузькоспеціальні питання застосування МСБО.

Робота над основними стандартами МСБО була закінчена в 1998 році, але вже в 2000 році Комісія з Цінних паперів і бірж США (SEC) проводить аналіз основних стандартів і публікує його огляд. Цей аналіз дав початок процесу конвергенції Загальноприйнятих Принципів Бухгалтерського Обліку США (US GAAP) з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

З 1973 року до 2000 року був розроблений і набрав чинності 41 Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО – IAS International Accounting Standard). Крім того, IASC видавав тлумачення (Інтерпретації) МСБО – вони затверджувалися Комітетом з інтерпретацій (Standard Interpretation Committee – SIC). З 1999 по 2002 рік було видано 33 інтерпретації (тлумачення).

У 2000 році Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку перейменовано на Раду з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО – International Accounting Standard Board (IASB)).

У зв'язку з новими умовами МСБО приймає новий Статут своєї діяльності. Найважливішим нововведенням стало зміна цілей Ради, які стали включати розробку єдиної системи високоякісних стандартів і гармонізацію облікових систем різних країн світу.

Нові цілі МСБО більшою мірою орієнтовані на забезпечення практичного застосування МСБО і їх конвергенцію з національними системами обліку. Станом на кінець 2000 року до складу МСБО входили всі професійні бухгалтерські організації (більше 140), які є членами Міжнародної федерації бухгалтерів (МФБ).

2001 рік у США започаткував корпоративні крахи. Почалося активне обговорення перспектив «конвергенції» US GAAP і МСБО. Проведено засідання МСБО в штаб-квартирі Ради зі стандартів бухгалтерського обліку США.

МСБО – це незалежна група, що складається з експертів з різних країн, з відповідним рівнем практичного сучасного досвіду у розробці бухгалтерських стандартів, підготовці, аудиті та використанні фінансової звітності, та навчанні бухгалтерського обліку.

Відповідно до заяви про Місії МСФЗ, перед МСБО поставлені такі основні цілі та завдання:

- 1) формулювати і видавати в інтересах суспільства єдиний комплект високоякісних, зрозумілих і практично реалізованих всесвітніх стандартів фінансової звітності, які необхідно дотримуватися при наданні фінансових звітів;
- 2) сприяти ухваленню й дотриманню стандартів у всьому світі;
- 3) співпрацювати з національними органами, що відповідають за розробку і впровадження стандартів фінансової звітності для забезпечення максимального зближення стандартів фінансової звітності в усьому світі.

З 2001 року Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності починає розробку стандартів, які називаються Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ – IFRS International Financial Reporting Standard). Головним вектором Ради з міжнародних стандартів стала стандартизація не обліку, а фінансової звітності. Тому починаючи з 2003 року МСБО видає лише Міжнародні стандарти фінансової звітності.

У 2003 році було затверджено перший МСФЗ 1 «Перше застосування міжнародних стандартів фінансової звітності». Він набув чинності зі звітності за періоди, починаючи з 2004 року.

Всі впроваджені міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, які не були замінені на міжнародні стандарти фінансової звітності, зберігають свою чинність. В широкому розумінні до поняття МСФЗ включаються як власне стандарти з назвою МСФЗ, так і раніше затверджені МСБО.

Зазнала змін і структура РМСБО.

Керуючим органом РМСБО є інститут опікунів МСФЗ. Опікуни (або довірені керуючі – 19 членів) призначають членів РМСБО, членів постійного Комітету з інтерпретацій (ПКІ (SIC), після 2001 року – КІМСФЗ (IFRIC)) і Консультативної ради за стандартами (КРС – SAC). Опікуни також контролюють ефективність роботи РМСБО, вишукують фінансування, затверджують бюджет Ради і вносять зміни до статуту.

РМСБО – це основний орган в структурі МСФЗ, який несе відповідальність за прийняття міжнародних стандартів.

До складу Ради входять особи, що готують і використовують фінансову звітність, аудитори та науковці, всього 14 членів, 12 з яких працюють на постійній основі. Члени РМСБО призначаються опікунами на термін від 3 до 5 років. Кілька членів Ради безпосередньо відповідають за координацію роботи з органами, що встановлюють національні стандарти фінансової звітності.

Повсякденна робота Ради здійснюється за участю різноманітного технічного і адміністративного персоналу. РМСБО займається підготовкою і виданням МСФЗ, підготовкою та публікацією Проектів положень (стандартів), встановленням порядку розгляду коментарів, отриманих за опублікованими для обговорення Проектах положень, публікацією основ для вироблення висновків тощо.

Консультативна рада за стандартами це форум для організацій і осіб, які бажають брати участь в обговоренні методичних та інших питань, що стосуються застосування і формулювання стандартів, а також у виробленні рекомендацій Раді та опікунам з питань порядку денного і за пріоритетами.

Консультативна рада за стандартами складається із 45 членів, які призначаються опікунами на 3 роки, що представляють різні географічні регіони і області діяльності. Консультативна рада проводить як мінімум 3 відкриті зустрічі з РМСБО в рік.

Комітет з інтерпретацій міжнародної фінансової звітності (до реорганізації 2001 року – Постійний комітет з інтерпретацій (ПКІ)) був створений в квітні 1997 року для надання концептуально вивірених і практично реалізованих інтерпретацій МСФЗ щодо виникаючих питань у фінансовій звітності, які спеціально не розглядаються в МСФЗ, а також у випадках, коли виникли або можуть виникнути незадовільні або суперечливі інтерпретації за відсутності офіційних роз'яснень, а також для інтерпретації спірних питань, пов'язаних з формуванням фінансової звітності.

Мета КІМСФЗ полягає в забезпеченні застосування стандартів і підвищення порівнянності фінансової звітності, підготовленої за МСФЗ, за допомогою роз'яснення складних питань бухгалтерського обліку та звітності. До складу КІМСФЗ входять аудитори та особи, які готують і використовують фінансову звітність. КІМСФЗ може випускати проекти інтерпретацій для обговорення. Однак остаточні тексти інтерпретацій стверджує РМСБО, після чого інтерпретації стають частиною нормативної бази МСФЗ, та мають таку ж силу, як і МСФЗ.

КІМСФЗ застосовує підхід, описаний в МСФЗ 1 «Подання фінансової звітності», а саме проводить аналогії з вимогами і керівництвом МСФЗ, які зачіпають аналогічні або пов'язані проблеми, використовує критерії визначення, визнання та оцінки активів, зобов'язань, доходів і витрат, встановлені в Принципах підготовки та складання фінансової звітності, враховує рішення інших органів, що встановлюють стандарти, і прийняту в світі галузеву практику.

Інтерпретації КІМСФЗ (IFRIC – International Financial Reporting Interpretation Committee) позначаються як IFRIC-1, IFRIC-2 і т.д. (а до 2001 року – SIC-1, SIC-2 і т.д.). Інтерпретації вступають в силу одразу ж після затвердження і публікації, якщо не передбачено інше.

При створенні проекту стандарту Рада з Міжнародних стандартів фінансової звітності часто формує спеціальну консультативну групу для вироблення рекомендацій

щодо проекту. Також персонал РМСБО готує пропонування новий документ.

Таким чином, зазвичай, умовно виокремлюють такі етапи розвитку системи міжнародної стандартизації фінансового обліку:

1973-1979 рр. – випуск загальних стандартів,

1980-1989рр. – розробка деталізованих стандартів,

1990-1995 рр. – зменшення гнучкості стандартів,

1995-1999 рр. – підготовка базових стандартів відповідно до угоди з Міжнародною організацією комісій з цінних паперів (IOSCO),

з 2000 р. – конвергенція з американською системою стандартизації бухгалтерського обліку US-GAAP та курс на загальне запровадження глобальних стандартів.

Стандарти випускаються після проходження суворо дотримуваних процедур. До отримання остаточного варіанту стандарту з метою отримання зауважень та пропозицій випускаються документи для обговорення – Дискусійні Документи (ДД) та Проект положення (ПП).

Стандарти, що випускаються РМСБО, спираються на концептуальні засади. Стандарти випускаються після докладного обговорення і консультацій.

Процес «появи» стандарту може бути представлений таким чином.

1. Необхідність здійснення проекту зазвичай виявляється після проведення докладних консультацій з особами, які готують фінансову звітність, аудиторами та користувачами фінансової звітності.

2. Проводяться консультації з Консультативною радою по стандартах щодо включення даної теми до порядку денного РМСБО. Попереднє дослідження здійснюється персоналом РМСБО. Персонал готує обґрунтування проекту. Цей документ виноситься на розгляд Ради для затвердження рішення про прийняття проекту до розробки.

3. Утворення Консультативного комітету (консультативної групи) для надання консультативної підтримки РМСБО.

4. Персонал РМСБО розробляє документ для обговорення – Дискусійний Документ (ДД), (Discussion Document, DD).

Дискусійний документ складається для викладу питання, масштабів проекту, а також для обговорення результатів досліджень, надання альтернативних варіантів вирішення обговорюваних питань, аргументів і наслідки кожного з альтернативних варіантів.

5. Затвердження ДД здійснюється простою більшістю голосів, присутніх на засіданні Ради, якщо їх кількість становить не менше 60% від загального числа членів РМСБО.

6. Публікація Дискусійного Документа для обговорення громадськістю.

7. Розгляд коментарів. Період надання коментарів, як правило, становить 120 днів.

8. Після аналізу коментарів, отриманих щодо ДД, персонал РМСБО готує попередній проект стандарту – Проект положення (ПП), (Exposure Draft, ED), який повинен бути затверджений простою більшістю голосів членів Ради.

Проект положення передбачає виклад затвердженого стандарту і перехідних положень до нього. Також ПП містить основи для висновків РМСБО, які в стислому вигляді викладають позицію Ради. Проект стандарту обговорюється. Якщо визнано за необхідне, проводяться громадські слухання і тестування. Формується остаточна версія МСФЗ. Для випуску в якості стандарту необхідна проста більшість голосів членів Ради.

Затверджений текст МСФЗ направляється в усі країни – члени комітету для його перекладу та публікації, і лише після цього стандарт набуває чинності.

На сьогоднішній день під поняттям «Міжнародні стандарти фінансової звітності» розуміють:

- Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (період прийняття: 1973 – 2002рр.);

- Міжнародні стандарти фінансової звітності (період прийняття: 2003 р. – до сьогоднішнього дня);

- Інтерпретації, розроблені Комітетом з тлумачень міжнародної фінансової звітності та Постійно діючим комітетом з тлумачень, які роз'яснюють положення МСФЗ, що містять неоднозначні або неясні рішення. Тлумачення забезпечують однаковість в застосуванні стандартів.

Отже, з моменту свого заснування IASC (IASB) прийняла за основу всі МСБО та опублікувала Міжнародні стандарти фінансової звітності і «Концептуальну основу складання та подання фінансових звітів». Тобто за більше ніж 45 років своєї діяльності видано 41 МСБО, з яких сьогодні діє 29, 8 МСФЗ та Тлумачення (27). Більшу частину чинних стандартів вже переглядали раніше, що сприяло поліпшенню їхньої якості та поширенню.

Фактично Міжнародні стандарти обліку та фінансової звітності містять комплекс документів, а саме:

- Міжнародні стандарти фінансової звітності, МСФЗ (International Financial Reporting Standards, IFRS);

- Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, МСБО (International Accounting Standards, IAS);

- Тлумачення, викладені Комітетом з питань тлумачень міжнародної фінансової звітності (International Financial Reporting Interpretations Committee, IFRIC);

- Тлумачення, викладені Постійним комітетом з тлумачень (Standing Interpretations Committee, SIC);

- інші офіційні документи, до яких входить Концептуальна основа фінансової звітності (Conceptual Framework for Financial Reporting);

МСФЗ для малих та середніх підприємств (IFRS for Small and Medium Sized Entities);

- Передмова до Міжнародних стандартів фінансової звітності (Preface to International Financial Reporting Standards);

- Заява про практику застосування МСФЗ щодо прийняття суттєвих рішень (Practice Statement Making Materiality Judgement);

- Практичний коментар до керівництва (Practice Statement Management Commentary).

МСФЗ передбачають не стільки суто стандартизацію певного набору методик, скільки використання методу професійного судження, нехай навіть суб'єктивного, що для вітчизняної бухгалтерії ще недавно вважалося неприйнятним.

Усі діючі на сьогодні стандарти групуються за таким темами :

1. Вступні стандарти

Принципи для підготовки та подання фінансової звітності

Основні фінансові звіти та облікова політика

2. Основні стандарти

3. Стандарти за довгостроковими активами і зобов'язаннями

4. Часткові стандарти

5. Стандарти з оплати праці

6. Стандарти для підприємств, зареєстрованих на біржі

7. Стандарти щодо розкриття інформації

8. Банківські стандарти

9. Галузеві стандарти

10. Стандарти консолідації

Кожен із стандартів має певну структурну побудову, що включає в більшості випадків такі складові елементи:

- введення, в якому визначаються галузі обліку, на які поширюється дія конкретного стандарту, його цілі і завдання;

- розкриття основних понять та їх трактування;

- окремі положення, які розкривають індивідуальні особливості стандарту, тобто опис методологічних проблем та шляхів їх вирішення, в тому числі окремим розділом

виділяються можливі альтернативні варіанти;

- вимоги до розкриття інформації, які встановлюють обсяг інформації, який повинен бути розкритий безпосередньо у фінансовій звітності та в примітках до неї;

- дату набрання чинності, тобто вказівку на період, з якого починає діяти стандарт або його окремі положення.

Зміст стандартів стислий і не містить докладних інструкцій стосовно кожної обставини. По-перше, тому що їх неможливо передбачити, по-друге, тому що міжнародні стандарти повинні бути (і є) достатньою мірою гнучкими, щоб охоплювати якомога більше національних стандартів різних країн.

Керуючись міжнародними стандартами обліку та звітності, бухгалтер повинен аналізувати, узагальнювати, робити висновки, а потім, на їх основі, приймати рішення про вибір тих чи інших методик.

Концептуальний рівень охоплює не самі стандарти, а концептуальні засади, які включають:

- а) принципи МСФЗ;
- б) елементи МСФЗ;
- в) оцінку елементів;
- г) концепції капіталу.

Принципи не є стандартом і не підміняють їх конкретні положення. Мета принципів – забезпечити послідовне і логічно витриману побудову МСФЗ. Вони створюють основу для професійних суджень.

Структурний рівень МСФЗ об'єднує стандарти, пов'язані з правилами складання фінансової звітності та розкриття інформації. Така інформація подається в поясненнях до звіту про фінансове становище компанії і повинна максимально об'єктивно розкривати характер змін, що відбуваються в поточних операціях цієї організації. Необхідність розкриття інформації продиктована тим, що в самої фінансової звітності відображаються тільки ті статті, які можуть бути визнані компанією суттєвими. Це робиться з метою кращого сприйняття користувачами звітності інформації, яка міститься у фінансовій звітності. Тому у фінансовій звітності будь-яка інформація буде представлена в узагальненому вигляді. Відповідно, характер змін цих операцій повинен розкриватися в поясненнях до фінансового звіту.

Технологічний рівень об'єднує стандарти, пов'язані з підготовкою звітності щодо активів, майна, оренди компаній, а також правилами їх оцінки та відображення у звітах збитків від знецінення. Найбільший інтерес для користувачів звітності представляє стандарт 36 «Зменшення корисності активів», який сприяє найбільш достовірній оцінці в обліку і звітності активів компанії. Норми даного стандарту висувають необхідність постійного моніторингу дійсної вартості майна та інших активів компанії, що робить цю вартість найбільш достовірною та об'єктивною.

До рівня стандартів, пов'язаних з правилами визнання виручки, визначення бази оподаткування за податками на прибуток відносяться стандарти, пов'язані з відображенням податку на прибуток (доходи), виручки і прибутку на акцію.

Наступна група – це стандарти, пов'язані з об'єднанням бізнесу, і стандарти з підготовки консолідованої, а також сегментної звітності. З посиленням глобалізації світових ринків найбільший інтерес з цієї групи стандартів представляють стандарти, пов'язані з підготовкою консолідованої фінансової звітності. Консолідована фінансова звітність являє собою об'єднання фінансової звітності двох і більше компаній. Процес підготовки консолідованої звітності включає підсумовування активів, зобов'язань, доходів і витрат, відображених в індивідуальних (окремих) звітах, з наступним виключенням внутрішньогрупових оборотів.

Решту стандартів можна об'єднати як інші стандарти. Дане групування стандартів умовне, воно корисне для систематизації управлінського і фінансового призначення

стандартів.

Всі вище перелічені групи стандартів взаємопов'язані між собою. Цей зв'язок проявляється в тому, що стандарти визначають, яка інформація є корисною (доречною), надійною та достовірною. А, як відомо, корисність і достовірність – найважливіші складові оптимізації процесу управління.

Сьогодні вже можна говорити про те, що є сформована глобальна система бухгалтерського обліку на базі МСФЗ. Працюючий з 1973 року в Лондоні Комітет (Рада) з міжнародних стандартів є незалежним органом, метою якого є уніфікація принципів бухгалтерського обліку, що використовуються компаніями у всьому світі для складання фінансової звітності.

До кінця ХХ століття в КМСБО були представлені більше ніж сто країн світу. До початку ХХІ століття КМСБО затвердив понад 40 стандартів; деякі з них зазнали за час існування по дві-три редакції, а окремі були настільки модернізовані, що довелося змінити їх назви. Найстаріший з них діє в редакції 1992 року. Отже, МСФЗ – це постійно оновлювана жива система нормативного регулювання бухгалтерського обліку в усьому світі.

В даний час фінансову звітність у повній відповідності з МСФЗ добровільно складають більше 40 тис. транснаціональних корпорацій, що мають понад 200 тис. дочірніх і залежних організацій по всьому світу. Європейська комісія заявила про те, що вона розглядає МСФЗ як основу для гармонізації фінансової звітності всередині Європейського Союзу. Ряд держав, в тому числі і Україна, вирішили привести у відповідність із МСФЗ свої національні правила бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності. Застосовувати принципи МСФЗ у своїй практиці обліку погодилися на даний момент близько 100 країн, у тому числі і Україна.

МСФЗ використовуються:

як основа національних вимог до бухгалтерського обліку і звітності в багатьох країнах світу;

як міжнародний базовий підхід тими країнами, які розробляють свої власні стандарти;

фондовими біржами і регулюючими органами, які вимагають або дозволяють іноземним емітентам подавати фінансові звіти відповідно до МСФЗ;

наднаціональними органами, такими як Європейська комісія;

Світовим банком, який вимагає від позичальників представлення фінансової звітності відповідно до МСФЗ;

дедалі більшою кількістю підприємств, установ, організацій.

Існує декілька шляхів уніфікації та стандартизації національних облікових систем, основними з яких є:

а) застосування МСФЗ як національних стандартів без змін в «чистому вигляді»;

б) розробка національних стандартів бухгалтерського обліку на основі принципів МСФЗ;

в) розробка національних стандартів бухгалтерського обліку автономно від МСФЗ.

Таблиця 1

№ з/п	Форма використання МСФЗ	Країни
1.	Національні стандарти розробляються автономно без використання основних концепцій МСФЗ	Австрія, Бельгія, Великобританія, Іспанія, Канада, Корея, Люксембург, Німеччина, Російська федерація, США, Фінляндія, Японія.

2.	Національні стандарти розробляються окремо, хоча при цьому використовуються основні концепції МСФЗ. Посилання на МСФЗ відсутнє у національних стандартах, які можуть дати більший або менший вибір методів чи підходів	Бразилія, Ірландія, Литва, Словаччина, Чехія, Україна, Туреччина, Норвегія, Індія, Сінгапур, Південна Африка, Португалія, Маврикій, Мексика, Туреччина, Намібія, Португалія, Нідерланди, Норвегія, Україна Франція, Швейцарія
3.	Національні стандарти розробляються окремо, хоча при цьому використовуються основні концепції МСФЗ. Але кожен національний стандарт містить розділ, в якому дається порівняльна характеристика цих стандартів з відповідними МСФЗ	Австралія, Гонконг, Данія, Італія, Нова Зеландія, Швеція, Чорногорія.
4.	При розробці національних стандартів враховуються норми і правила відповідних МСФЗ	Болгарія, Іран, Камбоджа, Китай, Молдова, Сирія, Словенія, Туніс, Узбекистан, Філіппіни, Чилі.
5.	МСФЗ використовуються без змін як національні стандарти, але з додатковими поясненнями	Вірменія, Гаїті, Гондурас, Грузія, Домініканська Республіка, Еквадор, Киргизстан, Кіпр, Кувейт, Непал, Латвія, Мальта, Македонія, Оман, Пакистан, Панама, Румунія, Тринідад і Тобаго, Хорватія.
6.	МСФЗ використовуються без змін як національні стандарти. По питаннях, які не розкриті в МСФЗ, розробляються власні національні стандарти	Малайзія, Папуа-Нова Гвінея
7.	МСФЗ використовуються як національні стандарти, але в окремих випадках вони можуть бути пристосовані до місцевих вимог та обставин	Албанія, Бангладеш, Барбадос, Йорданія, Замбія, Зімбабве, Кенія, Колумбія, Польща, Свазіленд, Судан, Таїланд, Уругвай, Ямайка
8.	Національні стандарти відсутні. МСФЗ формально не визнані але, як правило, використовуються	Ботсвана, Лесото

Практика свідчить, що ухвалення і дотримання МСФЗ забезпечує:

- зменшення ризику для кредиторів і інвесторів;
- зниження витрат кожної країни на розробку власних стандартів;
- поглиблення міжнародної кооперації у сфері бухгалтерського обліку;
- однозначне розуміння фінансової звітності і зростання довір'я до її показників у всьому світі.

Тема 3. Методика формування звітності за міжнародними стандартами в країнах ЄС

Мета: Зрозуміти методику та практичні аспекти формування звітності за міжнародними стандартами, її складові, структуру та зміст окремих форм звітності

Питання для обговорення

1. Концептуальна основа для фінансової звітності.
2. Склад та структура звітності

- 2.1. Звіт про фінансовий стан (бухгалтерський баланс).
- 2.2. Звіт про фінансові результати.
- 2.3. Звіт про рух грошових коштів.
- 2.4. Звіт про власний капітал.
- 2.5. Примітки до фінансової звітності.
3. Інші складові фінансової звітності.

Багато компаній по всьому світу подають свою фінансову звітність користувачам. Фінансова звітність в різних країнах може виявитися схожою, проте існують відмінності, зумовлені соціальними, економічними та правовими умовами. Крім того, при встановленні національних вимог в різних країнах орієнтуються на потреби різних груп користувачів.

Діяльність РМСФЗ націлена на усунення зазначених розбіжностей шляхом гармонізації нормативної бази, облікових стандартів і порядку складання фінансової звітності.

Для розуміння і практичного застосування стандартів важливе значення має *Концептуальна основа фінансової звітності* (далі – Концептуальна основа). Вона містить концепції, на яких ґрунтується фінансова звітність загального призначення. Однак Концептуальна основа не входить до складу МСФЗ. Через це, у разі виникнення суперечності між Концептуальною основою та окремим стандартом, пріоритетними є вимоги МСФЗ. Подальше вдосконалення стандартів сприяє узгодженню МСФЗ з їхньою Концептуальною основою.

Головною причиною розробки і прийняття Концептуальної основи фінансової звітності була наявність відмінностей у звітності різних країн, а саме: використання різних визначень елементів фінансових звітів, критеріїв визнання статей фінансових звітів та вибір різних баз оцінки.

У 1989 році була опублікована *Концептуальна основа складання та подання фінансових звітів*, яка замінена Радою з міжнародних стандартів у 2010 році на *Концептуальну основу фінансової звітності*.

Концептуальна основа виступає основою розроблених Міжнародних стандартів. Вона встановлює концепції, покладені в основу складання і подання фінансових звітів для зовнішніх користувачів.

Уряди країн можуть визначати відмінні або додаткові вимоги до фінансової звітності, ніж розкриті в Концептуальній основі, але такі вимоги не повинні впливати на фінансові звіти, які публікуються для інших користувачів.

Метою Концептуальної основи є:

- а) допомагати Раді в розробці майбутніх МСФЗ та в перегляді існуючих МСФЗ;
- б) допомагати Раді в подальшій гармонізації регулюючих положень, стандартів бухгалтерського обліку та процедур, пов'язаних з поданням фінансових звітів шляхом надання основи для зменшення кількості альтернативних облікових підходів, дозволених МСФЗ;
- в) допомагати національним органам з розробки стандартів у розробці національних стандартів;
- г) допомагати особам, які складають фінансові звіти, застосовувати МСФЗ і розглядати питання, які ще мають стати предметом МСФЗ;
- г) допомагати аудиторам при підготовці висновку щодо відповідності фінансових звітів МСФЗ;
- д) допомагати користувачам фінансових звітів у питаннях тлумачення інформації, яка міститься у фінансових звітах, складених згідно з МСФЗ;
- е) надавати інформацію тим, хто виявляє зацікавленість у діяльності РМСБО, про його підходи у формулюванні МСФЗ.

Основою метою фінансової звітності, згідно Концептуальної основи, є надання фінансової інформації про суб'єкт господарювання, що звітує. Вона є корисною для нинішніх та потенційних інвесторів, позикодавців та інших кредиторів у прийнятті рішень про надання ресурсів цьому суб'єктові господарювання.

Це інформація про фінансовий стан, результати діяльності і зміни у фінансовому стані підприємства, для широкого кола користувачів при прийнятті ними економічних рішень. Відповідно до Концептуальної основи МСФЗ виділяють п'ять елементів фінансової звітності:

- 1) активи (assets);
- 2) зобов'язання (liabilities);
- 3) власний капітал (equity capital);
- 4) доходи (income);
- 5) витрати (expenses)

Перші три елементи – активи, зобов'язання та власний капітал – пов'язані з відображення інформації в балансі.

Інші два елементи – доходи і витрати – характеризують результати господарської діяльності і, як правило, відображуються в звіті про прибутки та збитки (звіт про сукупні доходи).

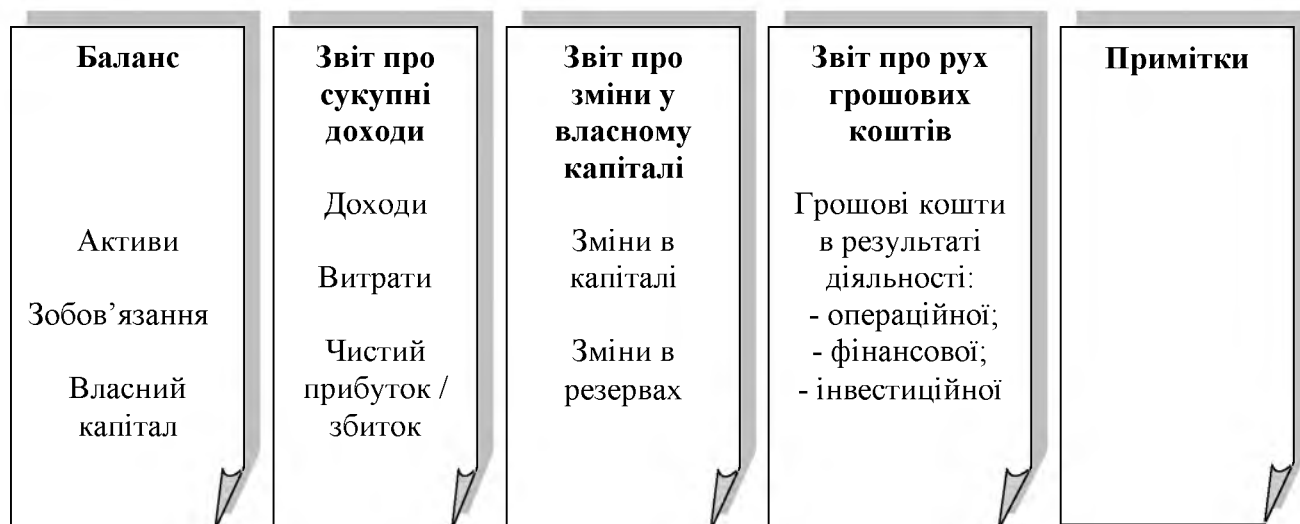

Рис. 1. Компоненти фінансових звітів

Оцінюючи, чи відповідає стаття визначенню активу, зобов'язання або власного капіталу, необхідно звернути увагу на сутність та економічну реальність, а не лише на їхню юридичну форму.

Кожний компонент фінансових звітів має своє призначення (рис.2).

Баланс відображає фінансовий стан суб'єкта господарювання на певну дату, тому відповідно до вимог МСБО 1 «Подання фінансової звітності» його називають *Звітом про фінансовий стан* підприємства. Але застосовувати такі назви як «Баланс», «Балансовий звіт» або інші, які б не вводили в оману користувачів, не заборонено.

Баланс відображає фінансовий стан суб'єкта господарювання на певний момент часу (як правило, на кінець року).

На інформацію про фінансовий стан впливають:

а) економічні ресурси, що контролюються, які дають можливість спрогнозувати здатність підприємства генерувати грошові кошти;

б) фінансова структура, яка визначає потребу в позиках, дає можливість визначити розподіл майбутніх прибутків / грошових коштів і можливість створення нових фінансових ресурсів у майбутньому;

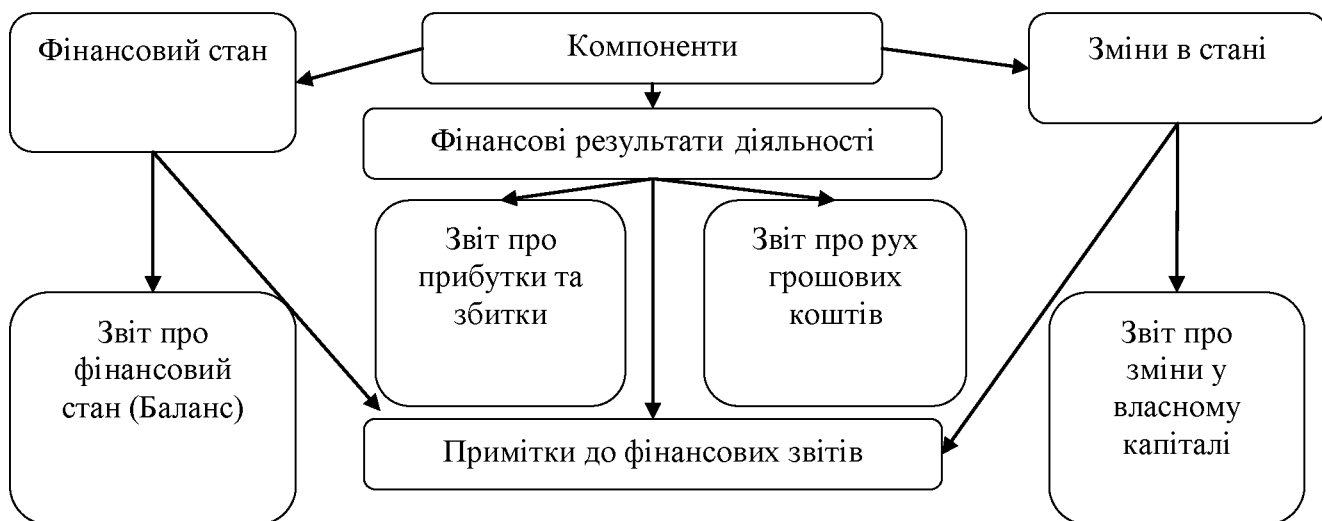

Рис. 2. Призначення компонентів фінансових звітів

в) ліквідність (наявність коштів, достатніх для своєчасного зняття депозитних вкладів та інших фінансових зобов'язань згідно з термінами їх погашення)

г) платоспроможність (наявність грошових коштів упродовж довшого періоду часу, достатніх для вчасного виконання фінансових зобов'язань). Два останніх фактори допомагають користувачам спрогнозувати ймовірність своєчасного виконання фінансових зобов'язань (ліквідність відноситься до короткострокових зобов'язань, платоспроможність – до довгострокових).

Основними елементами балансу є активи, зобов'язання і капітал.

Міжнародні стандарти не визначають форму балансового звіту, але містять вимоги до подання і розкриття певних статей.

Статті з нульовими залишками у цьому звіті не наводяться.

Додаткові статті, заголовки та проміжні підсумкові суми відображаються, якщо таке подання поліпшить розуміння фінансового становища суб'єкта господарювання, якщо величина і характер статті (або сукупності аналогічних статей) є такими, що їх доцільно виділяти в якості окремої статті згідно принципу суттєвості. У Примітках буде розкрита вся необхідна інформація більш детально.

Крім інформації за звітний період для дотримання принципу порівняння відповідно до п.38-43 МСБО 1 у цей звіт включаються дані як мінімум на кінець попереднього звітного періоду, а якщо нова облікова політика застосовується ретроспективно, то ще й на початок попереднього звітного періоду.

Баланс може бути представлений у двох форматах:

- *горизонтальний формат* – активи розміщені в лівій частині звіту, а капітал і зобов'язання – в правій;

- *вертикальний формат* – спочатку записуються активи, а потім під ними капітал і зобов'язання.

Активи і зобов'язання подаються за одним із двох варіантів:

- 1) активи – в порядку зростання ліквідності, капітал і зобов'язання – за зменшенням терміну їх погашення;
- 2) активи – в порядку зменшення ліквідності, капітал і зобов'язання – за зростанням терміну їх погашення.

Порядок розкриття окремих видів операцій у балансі (запаси, основні засоби та ін.) залежить від виду діяльності суб'єкта господарювання.

В системі міжнародних стандартів є ряд галузевих положень обліку: сільське господарство, будівництво, розвідка корисних копалин, положення яких використовуються при формуванні Приміток до фінансової звітності.

Звіт про доходи, витрати та фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання відповідно до п.10 МСБО 1 «Подання фінансової звітності» називається *Звітом про сукупні доходи*. В цьому звіті доходи цього суб'єкта співвідносяться з його витратами для визначення прибутку чи збитку. Він відображає результати операцій суб'єкта господарювання за певний період (як правило, за рік).

Ключовим підсумковим показником діяльності підприємства в звіті про прибутки є показник сукупного прибутку (збитку).

Пункт 82 МСБО 1 «Подання фінансової звітності» визначає, що звіт про сукупні доходи має включати, як мінімум, рядки, які подають такі суми за період:

- а) дохід;
 - прибутки та збитки, що виникають внаслідок припинення визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою собівартістю;
- б) фінансові витрати;
- в) частку прибутку або збитку асоційованих та спільних підприємств, що обліковуються за методом участі в капіталі;
 - якщо фінансовий актив перекласифікований так, що він оцінюється за справедливою вартістю, будь-який прибуток або збиток, що виникає внаслідок різниці між попередньою балансовою вартістю та його справедливою вартістю на дату перекласифікації (як визначено в МСФЗ 9);
- г) податкові витрати;
- г) одна сума, що складається з підсумку
- і) прибутку або збитку від припинених видів діяльності після сплати податків та
 - прибутку або збитку після сплати податків, визнаного після оцінки до справедливої вартості за вирахуванням витрат на продаж або після вибуття активів чи вибуття ліквідаційної групи (груп), що становить припинену діяльність;
- д) прибуток або збиток;
- е) кожний компонент іншого сукупного прибутку, класифікований за своїм характером (за винятком сум в є));
- е) частку іншого сукупного прибутку асоційованих та спільних підприємств, що обліковуються за методом участі в капіталі;
- ж) загальний сукупний прибуток.

Суб'єкт господарювання також має розкривати у Звіті про прибутки та збитки показники прибутку на акцію за прибутками або збитками від діяльності, яка продовжується, що належать власникам материнського підприємства¹, та за прибутками або збитками за період, що належать власникам материнського підприємства за кожним класом простих акцій, які мають різні права на частку в прибутку за цей період.

Тому, у Звіті про сукупні доходи повинні бути розкриті наведені статті у вигляді їх розподілу за період:

- а) прибуток або збиток за період, що відноситься до:
 - неконтрольованих часток²;
 - власників материнської компанії.

¹ *Материнське підприємство* – підприємство, що здійснює контроль за діяльністю одного чи кількох інших (дочірніх) підприємств

² *Неконтрольована частка* – власний капітал у дочірньому підприємстві, який не відноситься, прямо чи опосередковано, до материнського підприємства

б) загальний сукупний прибуток за період, що відноситься до:

- неконтрольованих часток;
- власників материнської компанії.

Окремо розкриваються також доходи і витрати, пов'язані з оцінкою до справедливої вартості.

Додаткові рядки, заголовки та проміжні підсумки у Звіті про сукупні доходи наводяться, коли таке подання є доречним для розуміння фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання. Тобто вони є суттєвими.

Суб'єкт господарювання має право вибрати *спосіб подання витрат у звіті*. Зокрема, можна використати класифікацію витрат, з побудовану на характері витрат (метод характеру витрат) або на їх функції в рамках суб'єкта господарювання (функціональний метод), залежно від того, який з підходів забезпечує надійну та більш доречну інформацію.

Пунктом 104 МСБО 1 передбачено, що коли керівництво підприємства обирає подання даних про витрати за функціями, то воно додатково повинно розкрити дані про характер витрат (у тому числі обов'язково – про виплати працівникам і про амортизацію). Такі дані можуть бути розкриті або в самому Звіті, або в Примітках.

Згідно з МСБО 1 «Подання фінансової звітності» обов'язковим компонентом фінансової звітності є звіт, що відображає зміни у власному капіталі внаслідок операцій та інших подій, крім внесків учасників (власників) суб'єкта господарювання та розподілу капіталу (дивіденди тощо) між ними.

Зміни у власному капіталі суб'єкта господарювання у період між двома датами балансу відображають збільшення чи зменшення його чистих активів протягом періоду.

У відповідності до міжнародних стандартів інформація може бути подана у вигляді двох звітів:

– Звіту про визнані інші прибутки та збитки
або

– Звіту про зміни у власному капіталі.

– Для спрощення подання інформації у звіті про зміни у власному капіталі наводяться складові власного капіталу та операції, що призвели до змін у них. До звіту обов'язково формуються Примітки, в яких подаються пояснення щодо всіх операцій зі звіту про зміни у власному капіталі.

Особливістю цього Звіту є також необхідність розкриття змін за два періоди, тобто має бути два звіти про зміни у власному капіталі – за попередній рік та поточний.

Згідно МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів», однойменний звіт відображає грошові потоки протягом періоду згідно з поділом діяльності на операційну, інвестиційну та фінансову.

У Звіті про рух грошових коштів окремо відображаються основні класи *валових надходжень* грошових коштів і *валових виплат* грошових коштів, які виникають від інвестиційної та фінансової діяльності, за винятком звітування про грошові потоки на нетто-основі.

На *нетто-основі* (тобто згортати статті надходжень і видатків та показувати кінцевий рух по операції) можна відображати в звітності грошові потоки, що виникають від таких видів операційної, інвестиційної або фінансової діяльності:

– надходження і виплати грошових коштів за дорученням клієнтів, коли грошові потоки відображають діяльність клієнта, а не діяльність суб'єкта господарювання (наприклад, акцепт і виплата депозитів банку до запитання; кошти, які суб'єкт господарювання тримає для клієнтів; орендна плата, яку одержують за дорученням власників майна або сплачують їм);

– надходження і виплати грошових коштів за статтями, згідно з якими оборот є швидким, суми великими, а строки погашення короткими (наприклад, основні суми боргу

клієнтів, які використовують кредитні картки; придбання та продаж інвестицій; інші короткострокові позики, строк погашення яких становить три місяці або менше).

У Звіті про рух грошових коштів відповідно до пункту 21 МСБО 7, деякі грошові потоки може бути згорнуто.

МСБО 7 не визначає формат Звіту про рух грошових коштів і перелік статей за кожним видом діяльності, але вимагає грошові потоки класифікувати за трьома групами: операційної діяльності, інвестиційної та фінансової.

Суб'єкт господарювання звітує про грошові потоки від операційної діяльності, застосовуючи один з двох варіантів подання показників:

а) *прямий метод*, згідно з яким розкривається інформація про основні класи валових надходжень грошових коштів чи валових виплат грошових коштів;

або

б) *непрямий метод*, згідно з яким прибуток чи збиток коригується відповідно до впливу операцій негрошового характеру, будь-яких відстрочок або нарахувань минулих чи майбутніх надходжень або виплат грошових коштів щодо операційної діяльності, а також відповідно до статей доходу або витрат, пов'язаних із грошовими потоками від інвестиційної чи фінансової діяльності.

Згідно МСБО 8, у випадку якщо компанія, відповідно до вимог законодавства, змінює подання Звіту про рух грошових коштів з прямого на непрямий або навпаки, порівняльна інформація за попередній період має бути перерахована відповідно до нового методу.

Згідно з МСБО 1 «Подання фінансових звітів» у Примітках до фінансових звітів слід наводити таку інформацію:

1) про основу складання фінансових звітів та облікову політику суб'єкта господарювання;

2) таку, що вимагається МСБО, але не наведена безпосередньо у фінансових звітах;

3) яка не наводиться у фінансових звітах, але є необхідною для правдивого відображення фінансового становища та результатів діяльності суб'єкта господарювання.

Примітки допомагають користувачам досягти розуміння фінансових звітів та порівняти їх з фінансовими звітами інших підприємств. Примітки до фінансової звітності повинні подаватись у впорядкованому вигляді. До кожної статті, поданої у Звіті про фінансовий стан, Звіті про сукупний дохід, Звіті про зміни у власному капіталі та Звіті про рух грошових коштів, необхідно робити посилання на будь-яку пов'язану з нею інформацію у примітках. Згідно пункту 114 МСБО 1 «Подання фінансової звітності» суб'єкт господарювання, як правило, подає примітки у наведеному далі порядку:

а) зазначення відповідності МСФЗ;

б) стислий виклад суттєвих застосованих облікових політик;

в) інформація, що підтверджує статті, подані у звіті про фінансовий стан, звіті про сукупні доходи, окремому звіті про прибутки та збитки (якщо він подається), звіті про зміни у власному капіталі та звіті про рух грошових коштів, у тому порядку, в якому подано кожний звіт та кожний рядок;

г) розкриття іншої інформації, включаючи:

– умовні зобов'язання (відповідно до МСБО 37) та невизнані контрактні зобов'язання; та

– розкриття нефінансової інформації, наприклад, цілі та політики щодо управління фінансовими ризиками суб'єкта господарювання (відповідно до МСБО 7).

Відповідно до § 6 Директиви 2014/95/ЄС від 22 жовтня 2014 р великі підприємства повинні підготувати нефінансовий звіт, який містить інформацію щодо як мінімум таких аспектів: охорона навколишнього середовища, питання зайнятості та соціальні питання, повага прав людини, боротьба з корупцією і хабарництвом. Такий звіт повинен включати опис політики, результатів і ризиків, пов'язаних із цими питаннями, і бути включений у

звіт про управління підприємством. Нефінансовий звіт повинен також включати інформацію про впровадження процесу дью-ділідженс, що реалізується на підприємстві, та інформацію, що стосується, у відповідних випадках і відповідному обсязі, ланцюгів поставки і договорів субпідряду, з метою виявлення, запобігання і пом'якшення існуючих і потенційних несприятливих наслідків.

При наданні цієї інформації компанії, які підпадають під дію Директиви 2013/34/ ЄС, можуть використовувати національні рамкові підходи, або загальноєвропейські, наприклад систему екологічного менеджменту та аудиту (EMAS - Eco-Management and Audit Scheme), або міжнародні підходи, такі як Глобальний договір ООН ((UN) Global Compact), Керівні принципи підприємницької діяльності в аспекті прав людини (Guiding Principles on Business and Human Rights), здійснюючи рамковий підхід Організації Об'єднаних Націй, що стосується "захисту та засобів правового захисту", Керівні принципи ОЕСР для багатонаціональних підприємств (Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) Guidelines for Multinational Enterprises), Стандарт ISO 26000 - "Керівництво з соціальної відповідальності" (International Organisation for Standardisation's ISO 26000), Тристоронню декларацію принципів, що стосуються багатонаціональних корпорацій і соціальної політики Міжнародної організації праці (International Labour Organisation's Tripartite Declaration of principles concerning multinational enterprises and social policy), Керівництво зі звітності у сфері сталого розвитку Глобальної ініціативи зі звітності (Global Reporting Initiative) або інші визнані міжнародні підходи. Вимоги до великих підприємств визначено у п. 19a.1 ст. 19a Директиви 2013/34/ЄС: "Великі підприємства, що являють інтерес для суспільства, в яких на дату складання балансу значення такого критерію, як середня кількість працюючих протягом фінансового року, досягає 500 осіб, мають включити у звіт про управління інформацію нефінансового характеру, яка повинна розкривати його функціонування, стан, а також вплив його діяльності як мінімум в таких аспектах): екологічному, соціальному та питанні зайнятості, поваги прав людини, боротьби з корупцією та хабарництвом, у тому числі: а) короткий опис поточної бізнес-моделі підприємства; б) опис політики, яку здійснює суб'єкт економічної діяльності щодо вищевказаних аспектів, включаючи впровадження процесу дью-ділідженс; с) результати політики щодо вищевказаних аспектів, які були при цьому досягнуті; d) істотні ризики, пов'язані із зазначеними питаннями, які виникають у зв'язку з діяльністю компанії і можуть залежати від суб'єкта економічної діяльності, включаючи комерційні відносини з іншими контрагентами, продукцію та послуги, які з високою ймовірністю можуть викликати значні несприятливі наслідки у вищевказаних сферах, а також інформацію про те, які кроки зроблені компанією для управління цими ризиками; е) ключові індикатори нефінансового характеру, які стосуються відповідного бізнесу". Таким чином, нефінансову інформацію у звітності відображають великі підприємства, де середньооблікова чисельність працівників протягом звітного періоду складає 500 осіб і не залежить від обсягу річного доходу від будь-якого виду діяльності підприємства.

Тема 4. Регулювання обліку в країнах ЄС

Мета: Засвоїти особливості та методика регулювання обліку в країнах ЄС, порядок встановлення вимог і стандартів щодо обліку та звітності, вивчити порядок прийняття та конвергенції бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Питання для обговорення

1. Інституційне регулювання обліку та формування звітності в ЄС.
2. Законодавство держав-членів ЄС.
3. Директиви ЄС, що визначають загальні вимоги до складу, змісту та подання фінансових звітів.

4. Фінансова звітність у країнах ЄС.
5. Річна фінансова звітність у державах-членах ЄС.
6. Розбіжності у країнах ЄС у підходах до оцінки активів, капіталу зобов'язань.

Питаннями гармонізації і стандартизації обліку займається цілий ряд міжурядових і професійних організацій, які можна розділити на регіональні і міжнародні (світові) організації.

Таблиця 2

Підходи різних країн Європи до розробки стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності

Країна	Головне джерело регулювання	Базові нормативні акти	Загальна характеристика регулювання	Вплив державних органів	Роль професійної спільноти	Характер нормативних актів
Австрія	Професійні організації	Комерційний кодекс	Гнучка	Відсутній	Значна	Рекомендаційний
Великобританія	Законодавчий орган та професійні організації	Закон про компанії, UK GAAP	Гнучка, з тенденцією впливу законодавства	Присутній	Значна	Рекомендаційний
Франція	Законодавчий орган	Закон про бухгалтерський облік	Домінування консервативного підходу та податкового законодавства	Значний	Допоміжна; підготовка своїх необов'язкових для виконання рекомендацій	Обов'язковий
Німеччина	Законодавчий орган та професійні організації	Торговий кодекс	Консерватизм при домінуванні податкового законодавства	Суттєвий	Забезпечення відповідності практики чинному законодавству	Обов'язковий
Чехія	Законодавчий орган	Закон про бухгалтерський облік	Домінування консервативного підходу та податкового законодавства	Суттєвий	В основному побудова освітянських програм	Обов'язковий
Польща	Законодавчий орган, Комітет зі стандартів	Закон про бухгалтерський облік	Гнучка, але з тенденцією впливу законодавства	Присутній	Значна	Обов'язковий
Литва	Законодавчий орган	Закон про бухгалтерський облік	Домінування консервативного підходу та податкового законодавства	Суттєвий	Внесення пропозицій та розробка проектів законів, резолюцій уряду та інших нормативних актів	Обов'язковий

Поняття «комітет із розробки стандартів» у різних країнах трактується по-різному: від комітетів із створення стандартів, які визнаються законодавчо до неофіційних груп із

обговорення питань відносно правил бухгалтерського обліку. Одні комітети є незалежними організаціями, інші – державними. Більшість недержавних комітетів до процедури розробки стандартів залучають сторони приватного сектора: бухгалтерів, укладачів фінансової звітності, представників фондової біржі, вчених і фінансових аналітиків. Інформацію про склад комітетів із розробки стандартів у країнах ЄС наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Інформація про склад комітетів із розробки стандартів у країнах ЄС

Країни	Бухгалтери	Укладачі	Фондові біржі	Вчені	Фінансові аналітики	Інші користувачі, у т.ч. аудитори	Інспектори з фондових бірж	Інші інспектори	Представники податкових органів	Представники інших державних установ
Незалежні										
Австрія	x	-	-	x	-	-	-	-	-	-
Великобританія	x	-	-	x	x	-	-	-	-	-
Данія	x	x	-	x	x	x	-	-	-	-
Італія	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Нідерланди	x	x	-	x	x	x	-	-	-	-
Німеччина	x	x	-	x	x	-	-	-	-	-
Норвегія	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-
Польща	x	-	-	x	-	x	x	x	-	x
Словенія	x	x	-	x	x	x	-	-	-	-
Швеція (PR)	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-
Швейцарія	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-
Державні										
Бельгія	x	x	-	x	x	x	x	x	x	x
Болгарія	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x
Іспанія	x	-	x	x	-	x	x		x	x
Латвія	x	-	-	x	-	x	x	x	x	x
Литва	x	-	-	x	-	x	-	-	-	x
Люксембург	-	-	-		-	-	-	x	-	-
Португалія	x	x	-	x	-	x	x	x	x	x
Румунія	-	-	-		-	-	-	-	-	x
Угорщина	x		x	x	-	-	x	-	x	-
Фінляндія	x	x	x	x	-	x	x	x	x	-
Франція	x	x	x		-	x	x	x	-	x
Чехія	x	-	-	x	-	-	-	x	-	-
Швеція (BFN)	x	x	x		-	-	-	-	x	x

У таких країнах, як Болгарія, Литва, Латвія, Угорщина, особовий склад комітету з розробки стандартів призначається Кабінетом Міністрів або Міністерством фінансів, у Німеччині, Великобританії, Чехії особливі правила щодо призначення членів ради комітетів зі стандартів відсутні.

Межі встановлення стандартів значно відрізняються між країнами. Так, в окремих країнах стандарти, розроблені комітетом, застосовують тільки до консолідованої фінансової звітності. Окремі комітети відповідальні лише за розробку стандартів бухгалтерського обліку для торгових та промислових компаній, тоді як в інших країнах межі встановлення стандартів

можуть також охоплювати спеціалізовані галузі промисловості та організації приватного сектора. Більше того, стандарти мають різний правовий статус та значення у різних країнах залежно від того, розглядаються вони як обов'язкові чи добровільні. У деяких країнах стандарти не є елементами правової системи і носять суто рекомендаційний характер, хоча компаніям необхідні вагомі причини, щоб ухилитися від них. Стандарти можуть забезпечувати інтерпретацію законів, бути додатковими до закону або вказувати найкращий варіант.

Кожен комітет зі стандартів керується відповідною правовою процедурою розробки і затвердження стандартів, яка зазвичай включає публікацію попереднього варіанта документа та численні консультації зі всіма зацікавленими сторонами.

У таких країнах, як Великобританія, Ірландія, Італія, Португалія, Словенія, Фінляндія, Чехія, Швеція, Швейцарія, створюються спеціальні комісії, які розробляють практичні рекомендації із застосування стандартів та інтерпретації складних питань, що вимагають роз'яснень. Практичні рекомендації та інтерпретації не обов'язкові за своїм характером, але утворюють особливу категорію правил.

Повноваження Європейського Союзу стосовно регулювання правовідносин у галузі діяльності підприємств (зокрема, бухгалтерського обліку) визначені статтею 54 (3) (д) Договору про заснування ЄС.

Органами, які відіграють центральну роль у регулюванні правовідносин, є:

1. Рада Міністрів ЄС;
2. Європейська Комісія;
3. Європейський Парламент;
4. Європейський Суд.

Рада Міністрів безпосередньо приймає законодавчі акти, які є обов'язковими для застосування організаціями-членами ЄС.

Проекти законодавчих актів та офіційні пропозиції розробляє Європейська Комісія після проведення консультацій з національними та європейськими експертами. Формальна пропозиція розглядається Комітетом з економічних та соціальних питань та Європарламентом. По результатах обговорювання Комісія вносить поправки у свій проект та передає його на розгляд у Раду Міністрів.

Для розгляду пропозиції у Раді Міністрів звичайно створюють робочу групу. У разі схвалення проекту документу більшістю членів робочої групи, його передають до Європейського парламенту на друге читання.

Після схвалення проекту Європарламенту, Рада Міністрів знову розглядає його та приймає. Після прийняття законодавчого акту Радою Міністрів усі держави-члени ЄС мають впровадити його у національне законодавство, але шляхи запровадження уряд будь-якої країни обирає самостійно.

При Комісії створено Контактний комітет, до якого входять представники від усіх держав-членів та Комісії. Основними функціями цього комітету є:

1. Сприяння гармонізованому застосуванню директив у сфері бухгалтерського обліку шляхом проведення регулярних засідань, на яких, зокрема, вирішувати практичні питання їх застосування.
2. Коли це необхідно, надавати консультації Комісії стосовно внесення необхідних змін та доповнень до директив.

Крім того, Комісія вирішує питання про можливість застосування на території Співтовариства міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

У цьому Комісії допомагає Комітет з регулювання бухгалтерського обліку, який складається з представників держав-членів. Цей комітет, крім власне регулюючої функції, висловлює думку з приводу пропозицій Комісії щодо прийняття МСФЗ.

Загальне регулювання обліку і звітності в країнах ЄС здійснює Європейська федерація бухгалтерів (ЄФБ, Federation of European Accountants, Fédération des Experts-

comptables Européens, FEE) – представницька організація бухгалтерської професії в Європі. Ця організація створена в 1987 р. як об'єднання двох органів: союзу економістів та фінансистів Economique et Financiers (UEC) та групи навчання дипломованих бухгалтерів Groupe d'Etudes des Experts-comptables de la (CEE). До складу ЄФБ входили 44 професійні організації-члени з 32 країн ЄС. ЄФБ об'єднувала понад 500.000 членів, її штаб-квартира знаходиться в Брюсселі, Бельгія.

7 грудня 2016 року ЄФБ змінила назву з Європейської Федерації бухгалтерів (Fédération des Experts-comptables Européens, FEE) на Бухгалтерська Європа (Accountancy Europe, AE).

З прийняттям Регламенту (ЄС) № 1606/2002 Європейського Парламенту змінилася структура ухвалення стандартів та принципів обліку в ЄС. На сьогоднішній день вона включає в себе: Комітет з регулювання бухгалтерського обліку ЄС; EFRAG (Європейська дорадча група з фінансової звітності); Європейська федерація бухгалтерів (FEE);) Спілка підприємців Європейського Співтовариства (UNICE); Регуляторний комітет з бухгалтерського обліку (ARC); Рада зі стандартів бухгалтерського обліку (ASB).

Усі товариства з обмеженою відповідальністю в ЄС повинні готувати фінансову звітність для контролю за станом свого бізнесу та надавати правдиве та справедливе уявлення про своє фінансове становище. ЄС запровадив правила сприяння зближенню стандартів бухгалтерського обліку на глобальному рівні та для забезпечення послідовної та порівнянної фінансової звітності по всьому ЄС.

Згідно з правилами ЄС, компанії, що котируються (ті, цінними паперами яких торгують на регульованому ринку), повинні готувати консолідовану фінансову звітність відповідно до єдиного набору міжнародних стандартів – МСФЗ.

Інші вимоги стосуються компаній, які не котируються на ринку та малого бізнесу.

Компанії з обмеженою відповідальністю, що здійснюють бізнес в ЄС, незалежно від їх розміру, повинні готувати річну фінансову звітність та подавати її у відповідний національний реєстр підприємств. Групи повинні складати консолідовану фінансову звітність.

Регламент (ЄС) № 1606/2002 вимагає від усіх компаній, що перераховуються, готувати консолідовану фінансову звітність відповідно до єдиного набору міжнародних стандартів.

Регламент (ЄС) № 1606/2002 встановлює

обов'язкове правило: всі компанії, що котируються в ЄС, повинні використовувати МСФЗ, прийняті ЄС для своєї консолідованої фінансової звітності

дискреційні положення: країни ЄС можуть вирішити також поширити використання МСФЗ на річну фінансову звітність компанії, які не котируються на ринку

Коли МСБО видає новий стандарт, ЄС потрібно його затвердити до того, як він набуде чинності. Регламент (ЄС) № 1606/2002 встановлює специфічний процес затвердження, відповідальний за виконання Європейської комісії разом із наступними консультативно-дорадчими організаціями:

Європейська консультативна група з питань фінансової звітності (EFRAG), незалежна організація, яка надає експертні консультації Комісії

Комітет з питань регулювання бухгалтерського обліку (АРК), що складається з представників країн ЄС та під головуванням Європейської комісії.

Процес схвалення стандартів в ЄС включає наступні етапи

IASB приймає новий стандарт, поправку до існуючого стандарту або тлумачення стандарту

EFRAG надає свої рекомендації Комісії щодо схвалення

Якщо Комісія вирішить схвалити новий стандарт, тлумачення чи поправку, вона готує проект регламенту та подає його до АРК

Якщо позиція АРК позитивна, Комісія подає проект регламенту Європейському

Парламенту та Раді на тримісячний контрольний період

Якщо немає заперечень з боку Європейського Парламенту чи Ради, Комісія приймає регламент про затвердження

Регламент (ЄС) № 1126/2008 кодифікує МСФЗ, прийняті в ЄС. Щоразу, коли новий стандарт затверджується на рівні ЄС, Комісія публікує регламент про внесення змін, який безпосередньо застосовується у всіх країнах ЄС.

Перелік усіх нормативно-правових актів, що підтверджують МСФЗ та внесення змін до Регламенту (ЄС) № 1126/2008, доступний на сайті Європейської комісії https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/company-reporting-and-auditing_en та Accountancy Europe <https://www.accountancyeurope.eu/topic/reporting-transparency/>. Періодично Комісія розробляє зведений варіант Регламенту (ЄС) № 1126/2008, який включає всі прийняті МСФЗ.

EFRAG також публікує звіт про стан імплементації МСФЗ, в якому перераховані всі МСФЗ, поправки до них, пропозиції Комісії щодо прийняття МСФЗ які базуються на висновку Дорадчої Групи з європейської фінансової звітності (EFRAG).

Дорадча Група з європейської фінансової звітності є недержавною установою, яку було створено у червні 2001 року. До її складу входять представники бухгалтерської професії, користувачі фінансової звітності, національних органів, що встановлюють стандарти бухгалтерського обліку.

Засновниками цієї організації є:

- UNICE та ERT Business (від тих, хто складає фінансову звітність);
- АЕ (від бухгалтерів);
- Банківські організації (FBE, ESBG, ECBG);
- EFFAS (від фінансових аналітиків);
- СЕА (від страховиків);
- FESE (від фондових бірж);
- UEAPME/EFAA (від малих та середніх підприємств).

Головними завданнями EFRAG є:

- брати участь в роботі IASB та IFRIC;
- брати участь та впливати на процес встановлення стандартів IASB на етапі видання стандартів;
- надавати рекомендації Єврокомісії в питаннях ухвалення стандартів;
- технічна оцінка МСФЗ та тлумачень IFRIC після їхнього видання;
- вносити пропозицій змін до директив ЄС, які регулюють бухгалтерський облік;
- забезпечувати діяльність дорадчого форуму для проведення обговорень.

Дозвіл на розробку і використання національних стандартів обліку для окремих країн узгоджено не лише з EFRAG, але й з РМСБО (IASB). Наприклад, в період з 2001 р. до цього часу РМСБО (IASB) визнала:

- розробників національних стандартів (РНС);
- розробників світових стандартів (РСС).

РНС серед країн ЄС включають Великобританію, Францію та Німеччину. Втім цей перелік переглядається ще сьогодні.

Національні стандарти країн членів ЄС мають такі особливості:

- базуються на директивах ЄС;
- покликані привести національне законодавство у відповідність до “сучасної практики бухгалтерського обліку”;
- усувають всі протиріччя між законодавством з бухгалтерського обліку ЄС та МСФЗ з 1 травня 2002 р.

Отож, в ЄС створено реальний механізм затвердження та застосування МСФЗ.

Директиви є обов’язковими в плані завдань і строків, вказаних у них, але форми та

засоби досягнення цілей, окреслених у них, можуть обирати національні органи влади. Директиви мають бути прийнятими на рівні національного законодавства відповідно до процедур, визначених окремо кожною державою-членом. Вони набувають чинності через 20 днів після опублікування в офіційному виданні, або ж з моменту, вказаного в них; однак, термін імплементації директиви у національне законодавче поле зазвичай коливається між 18 та 24 місяцями з дня опублікування.

Рішення мають обов'язковий характер і їхнє виконання тими, кого вони стосуються, є обов'язковим в усіх аспектах. Для дотримання рішень ЄС не потрібні додаткові законодавчо-регулятивні акти на рівні національного законодавства. Рішення може адресуватися до будь-якого або ж до усіх держав-членів, суб'єктів господарської діяльності чи окремих осіб.

Рис. 4 Основні учасники процесу встановлення та застосування стандартів в ЄС

Рекомендації роз'яснювальні звернення і коментарі Комісії не несуть обов'язкового характеру і вважаються «рекомендаційними положеннями». Вони розглядаються як «правила, котрі не мають юридичної сили, проте можуть мати практичний вплив». Часто вони є відправною точкою для впровадження законодавства ЄС у певній сфері.

Законодавчі та нормативні акти ЄС в сукупності називають «acquis communautaire» (здобутки європейської спільноти).

«Acquis communautaire» охоплюють прямі законодавчі акти (угоди), підзаконні акти, а також прецедентне право.

Зважаючи на розширення інтеграційних процесів у розвитку світового господарства, значної популярності набуває ідея стандартизації бухгалтерського обліку.

Стандартизація обліку передбачає встановлення єдиних норм і вимог щодо бухгалтерського обліку, застосовування уніфікованого набору стандартів, які регулюють облікову подію та її відображення у звітності.

Стандартизація дає змогу глобалізувати облікову політику, принципи і систему бухгалтерського обліку та звітності. Вона здійснюється в рамках уніфікації обліку на міжнародному рівні, яку проводить Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standards Committee, IASC), розробляючи і публікуючи Міжнародні стандарти фінансової звітності – МСФЗ.

Під стандартизацією обліку розуміють те, що має існувати уніфікований набір стандартів для будь-якої облікової ситуації в будь-якій країні, а тому відпадає потреба в розробці національних стандартів.

Стосовно країн з розвинутою ринковою економікою можна говорити про виражену тенденцію до стандартизації обліково-аналітичних систем на національному і міжнародному рівнях. Зазначимо, що:

по-перше, процес розробки і впровадження міжнародних стандартів з обліку та звітності є динамічним, окремі з них уточнюються або замінюються новими з урахуванням досвіду застосування та сучасних вимог;

по-друге, міжнародні стандарти не є обов'язковими, це рекомендації для запровадження;

по-третє, міжнародні стандарти не регулюють техніки та методики бухгалтерського обліку, яка була і буде різною в різних країнах світу.

Зростання популярності міжнародних стандартів було обумовлено двома подіями:

першою подією було підписання угоди між КМСФО та Міжнародною організацією комісій з цінних паперів (МОКЦП, IOSCO), в якій знайшло відображення прагнення фінансових кіл і конгресу США залучити більше іноземних компаній до котирування своїх акцій на американських біржах.

друга подія, що прискорила перехід до МСФЗ, відбулася при об'єднанні Німеччини. Цей факт багато в чому визначив зростання потреби залучення капіталу в країну.

Найсуттєвішою особливістю сучасного етапу міжнародної стандартизації бухгалтерського обліку та звітності слід вважати орієнтацію зусиль на чітке і прозоре відображення інвестиційних операцій на фондових ринках.

У зв'язку з цим фінансова звітність компаній повинна бути більше орієнтована на зовнішнього користувача, наприклад, на фондові біржі чи міжнародних інвесторів. Саме тому компанії, що входять до лістингу фондових бірж і складати консолідовані фінансові звіти, змушені були прийняти МСФЗ.

Національні системи регулювання обліку країн ЄС орієнтовані на стандарти КМСФЗ. Союзи присяжних бухгалтерів, аудиторів кожної країни ЄС приймають рішення про ступінь обов'язковості виконання міжнародних норм (у повному обсязі, анулювання або заміна окремих статей). Спеціальні закони, торгові кодекси, акти про компанії країн ЄС відображають основні бухгалтерські зобов'язання різних категорій суб'єктів господарювання. Національні системи регулювання обліку приводяться у відповідність з Четвертою Директивою ЄС (25 липня 1978 р.), яка визначала до 2013 року єдині норми та вимоги для країн співтовариства за кожною статтею Балансу та Звіту про прибутки і збитки, координуючою різні облікові системи, та яка є основою для створення європейської регіональної системи бухгалтерського обліку.

Конвергенція означає, що країна змінює свої правила бухгалтерського обліку відповідно до МСФЗ. Зближення (схвалення) означає, що країна намагається змінити правила МСФЗ, щоб вони відповідали національним правилам бухгалтерського обліку.

Досвід інтеграційних процесів бухгалтерського обліку і фінансової звітності в Європі свідчить, що протягом тривалого часу (більше 40 років) відбувалася поступова гармонізація систем бухгалтерського обліку країн-членів ЄС шляхом адаптації національного законодавства та узгодження методологій обліку різних країн, у тому числі для малого бізнесу.

Починаючи з 80-х років ХХ ст. ЄС розробив кілька директив гармонізації фінансової звітності з метою зниження різноманітності процедур ведення обліку і складання фінансової звітності. Подальший розвиток гармонізації спостерігався протягом 90-х років з прийняття рішення щодо розширення рамок порівнянності звітності та покращення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО).

Європейська інтеграція та державна політика України щодо адаптації національного

законодавства до європейських норм, враховуючи світовий досвід гармонізації бухгалтерського обліку в країнах ЄС, повинні визначити перелік пріоритетних завдань наближення діючого та майбутнього законодавства України до законодавства ЄС, що є важливою передумовою зміцнення економічних зв'язків між Україною та ЄС у найближчому майбутньому.

Гармонізація бухгалтерського обліку в ЄС є частиною політики гармонізації законодавства про компанії, завданням якої є забезпечення свободи здійснення підприємницької діяльності. Правова основа політики в сфері бухгалтерського обліку визначена в статті 44 (2)(g) (колишня 54 (3)(g)) Договору про заснування Європейського Співтовариства.

Процес глобалізації світової економіки, необхідність посилення захисту прав інвесторів та забезпечення прозорості міжнародних ринків капіталу зумовили нові вимоги до формування інформаційної бази підприємств. В останні роки за рахунок зростання темпів інтернаціоналізації торгівлі та інвестицій все частіше виникають питання необхідності порівняння показників фінансової звітності у міжнародному масштабі, що передбачає впровадження єдиних правил ведення обліку та складання фінансової звітності з узгодженням національних стандартів бухгалтерського обліку.

Європа є джерелом багатьох правових систем: англійської, німецької, французької, скандинавської, які, в поєднанні з іншими політичними та економічними відмінностями, створили величезну різноманітність систем бухгалтерського обліку, знижуючи якість і порівнянність показників фінансової звітності різних країн в умовах глобалізації та зростання інвестиційної активності бізнесу.

Визнаючи це, країни-члени ЄС були першими країнами, які зробили перші кроки в напрямку конвергенції бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Гармонізація обліку передбачає певну відповідність та злагодженість, дотримання принципів ведення бухгалтерського обліку, складання звітності групою країн чи їх об'єднанням, наприклад країнами ЄС. Гармонізація передбачає поєднання та взаємну відповідність законодавства країн щодо регулювання бухгалтерського обліку, існування в кожній країні своєї моделі організації обліку і системи стандартів. Головне завдання гармонізації полягає в тому, щоб облікові стандарти суттєво не відрізнялись від аналогічних стандартів в інших країнах - членах співтовариства, тобто знаходились у гармонії один з одним.

Таким шляхом свого часу пішли країни Європейського економічного співтовариства. У 1961 році у цьому напрямку була сформована робоча група з проблем бухгалтерського обліку. Її діяльність розглядалася як складова частина програми гармонізації національних версій закону про компанії. Результати цієї роботи опубліковані у вигляді нормативних документів, які були включені кожним членом ЄС у своє національне законодавство в частині бухгалтерського обліку.

Першим кроком на шляху до інтернаціоналізації та гармонізації діяльності країн ЄС було запровадження принципу досягнення рівних економічних умов у рамках Європейського співтовариства. Одним із завдань ЄС стала гармонізація систем бухгалтерського обліку країн-членів ЄС шляхом узгодження методологій обліку різних країн.

Для вирішення цього завдання опубліковано низку нормативних документів, які називаються Директивами, або законами ЄЕС, які були присвячені уніфікації вимог щодо розкриття інформації та бухгалтерської звітності, тобто встановлювали основні положення ведення обліку і складання фінансової звітності, які країни-учасниці інтегрують в національне законодавство.

Зокрема, найбільш важливими і значимими серед них є Четверта (78/660/ЄЕС) (щодо звітності товариств) № 78/660 «Про річну звітність певних видів компаній» від 25 липня 1978 р. і Сьома (83/349/ЄЕС) директиви ЄС (щодо консолідованої звітності

товариств) 83/349 «Про консолідовану звітність» від 13 червня 1983 р.). Вони до 2013 року обов'язковими для виконання у всіх країнах, що входять до ЄС.

Основні положення вищевизначених директив ЄС встановлювали докладні правила в багатьох сферах бухгалтерського обліку та являють собою «мінімальні вимоги щодо гармонізації», за якими держави-члени розробляють власні додаткові вимоги і вносять зміни в національне законодавство. Вони містили близько 40 варіантів на рівні держав-членів, багато з яких спрямовані на зниження вимог до звітності для малих і середніх компаній. Так як гармонізація обліку та звітності спирається на законодавчу основу, виконання вимог директив ЄС є обов'язковим для всіх компаній.

Періодично директиви удосконалювалися та кілька разів вносилися до них зміни, але вони не піддавалися докорінному перегляду з моменту їх створення.

Незважаючи на наявність великої кількості економічних, політичних і соціальних відмінностей країн-членів ЄС, Четверта і Сьома директиви ЄС призвели до гармонізації та узгодження основних елементів обліку і фінансової звітності в національному законодавстві окремих країн, викликавши зміни приблизно у 5 - 7 млн. компаній в оцінці та визнанні активів, зобов'язань і капіталу, вимогах до розкриття інформації у фінансовій звітності, та як наслідок, аудиті фінансової інформації.

Четверта Директива 78/660/ЄЕС містить положення стосовно змісту річного бухгалтерського звіту, коректності відображення фінансового стану тієї чи іншої компанії, методів оцінки активів і зобов'язань, аудиту та оприлюднення звітності.

Четверта директива спрямована на гармонізацію національного законодавства в галузі обліку для компаній. Крім аспектів, що впливають на формат та оцінку, основною особливістю Четвертої директиви було встановлення вимог щодо підготовки річної звітності, яка забезпечує повне і правильне уявлення про активи компанії, її зобов'язання, фінансовий стан, прибутки і збитки, а також вимоги до інформації, яка повинна надаватися у примітках.

Ключовим аспектом Четвертої Директиви є стаття 2 Розділу I «Загальні положення», в якій окремими пунктами розкриваються цілі обліку та річної звітності. Четверта Директива стандартизує вимоги, яким повинні задовольняти дві основні форми звітності будь-якого зарубіжного підприємства, – бухгалтерський баланс і звіт про прибутки (збитки).

При цьому Директивою встановлено гнучкий підхід до побудови звітності. Передбачено чотири можливих варіанти звіту про прибутки (збитки) і два варіанти балансу. Відмінності варіантів незначні. Зміст різних варіантів звітних форм в цілому забезпечує порівнянність даних. Вибір того чи іншого варіанту звіту залежить головним чином від розміру підприємства і типу власності.

Звіти про прибутки (збитки) відрізняються один від одного або різними підходами до класифікації витрат (за їх економічним змістом або функціональним призначенням), або розташуванням показників (по вертикалі або по горизонталі).

Горизонтальний формат звіту про прибутки і збитки з відображенням витрат за їх економічним змістом, традиційно притаманний більшості континентальних європейських країн.

У якості переважаючого методу оцінки майна, що відображаються у балансі, рекомендовано використовувати принцип «витрат, що історично склалися», хоча допускається і оцінка за реальною вартістю з урахуванням інфляції.

Спеціальний пункт Четвертої Директиви присвячений додаткам (Приміткам), які повинні доповнювати звітність. У Примітках відображається інформація про ті облікові методи, які застосовувалися організацією при оцінці вартості активів (ЛІФО, ФІФО, середньозважена оцінка, пряма ідентифікація тощо), при обчисленні амортизації, а також обороти в розрізі основних видів діяльності та географічних ринків, деталізація розмірів і причин значних боргових зобов'язань, виплати членам ради директорів, відрахування у

пенсійні фонди та інші показники, які мають істотне значення для об'єктивної оцінки фінансового стану організації.

Четверта Директива містить у собі лише найбільш загальні положення і залишає достатню свободу дій країнам - членам ЄС і транснаціональним компаніям. Їй властивий ряд недоліків, пов'язаних головним чином з відзнаками та змінами, які відбуваються в національних законодавствах, наприклад з питань специфіки лізингових операцій, звітності про рух грошових коштів, з обліку різних фінансових інструментів, за контрактами, укладеними на довгостроковій основі.

Показники фінансового стану однієї окремої компанії в умовах сучасної економіки, для якої характерним є побудова складних, розгалужених систем компаній, пов'язаних між собою відносинами контролю та підпорядкування, не можуть дати уявлення про місце такої компанії на ринку, її реальний стан та перспективи. Сьома Директива 83/349/ЕЕС передбачає зобов'язання таких компаній надавати консолідовану звітність та розкривати облікову політику щодо пов'язаних сторін, яка б забезпечила інвесторам можливість отримати уяву про фінансову ситуацію такої системи (групи компаній) в цілому.

Основні положення Сьомої Директиви присвячені взаєминам материнської і дочірніх компаній, складання консолідованої звітності транснаціональних корпорацій, аудиторським перевіркам, порядку надання гласності звітності компаній.

Незважаючи на те що в 1970-х рр. підготовка консолідованих звітів була обов'язковою для багатьох компаній ФРН і Великобританії, в Нідерландах та вважалася нормою, а у Франції використовувалася за бажанням, в принципах обліку одноманітності не було і не існувало офіційних інструкцій, що регулюють складання зведених звітів у таких країнах, як Іспанія, Італія, Португалія та ін.

Хоча Сьома Директива заснована на ідеях і традиціях англосаксонської системи обліку та звітності, однак у ній допускається можливість застосування різних варіантів консолідації звітності, передбачених законами різних країн Західної Європи.

Прийняття Сьомої Директиви було зумовлено необхідністю уніфікації питань відображення в обліку і звітності операцій з іноземними валютами, методів приведення показників бухгалтерського балансу, звіту про прибутки (збитки) та інших форм до єдиної валюти, термінів складання звітності, методам забезпечення порівнянності даних, стабільності прийомів і способів консолідації звітів.

У даний час складання консолідованих рахунків і відповідної звітності транснаціональних корпорацій є характерною ознакою глобалізації економіки та гармонізації західноєвропейських країн.

Ключовим питанням правил консолідації облікової інформації є те, які компанії підлягають включенню до консолідовані звіти. Основні положення Сьомої Директиви стосуються тих компаній, які були сформовані в результаті придбання, а не об'єднання або злиття. Така організаційна модель бізнесу передбачає наявність однієї головної «батьківської» («материнської») компанії і надання статусу «дочірніх» компаній іншим членам об'єднаної групи підприємств.

Директива дозволяє країнам-членам ЄС за бажанням розширити рамки консолідованих рахунків і включати в них ті компанії, над якими батьківська компанія має «де-факто контроль» (маються на увазі випадки, коли контрольована компанія не підходить ні під одну з юридичних визначень, але в дійсності управляється іншою компанією). Сюди включається концепція так званого домінуючого впливу, коли компанія, маючи меншість акцій, може тим не менше домінувати над іншою компанією. Наприклад, домінуючий власник акцій має 30% акцій, а інші акції розсіяні між дрібними акціонерами.

Згідно з положеннями Сьомої Директиви, взаємні вимоги, фінансові зобов'язання, доходи, витрати, прибутки і збитки дочірніх компаній повинні виключатися з консолідованого звіту.

У примітках до консолідованої звітності повинні відображатися показники, що роблять істотний вплив на об'єктивність оцінки фінансового становища материнської і дочірніх компаній. Це фінансові зобов'язання, їх майнове забезпечення, найбільш дорогі контракти та інвестиції.

Дані консолідованої звітності повинні бути доступні широкому колу зацікавлених осіб, тому обов'язковим є опублікування бухгалтерського балансу, звіту про прибутки (збитки) та інших форм в їх консолідованому вигляді. Консолідована звітність повинна піддаватися регулярним аудиторським перевіркам.

Отже, Сьома директива визначає вимоги до підготовки консолідованої звітності і консолідованого річного звіту, проведення аудиту і публікації фінансової звітності.

Процес реалізації напрямів інтернаціоналізації та узгодження методик бухгалтерського обліку в країнах ЄС та впровадженням вимог Четвертої і Сьомої директив в національне законодавство відбувався протягом тривалого часу. Перший етап впровадження вимог директив ЄС тривав до 1996 року (таблиця 4).

Таблиця 4

Перший етап трансформації Четвертої і Сьомої Директив ЄС в національне законодавство європейських країн

Країни	Дата прийняття		Країни	Дата прийняття	
	Четверта директива	Сьома директива		Четверта директива	Сьома директива
Австрія	1996	1996	Італія	1991	1991
Бельгія	1984	1990	Люксембург	1984	1988
Данія	1981	1990	Нідерланди	1983	1989
Фінляндія	1992	1992	Португалія	1989	1991
Франція	1983	1985	Іспанія	1989	1991
Німеччина	1985	1985	Швеція	1995	1995
Греція	1986	1986	Великобританія	1981	1989
Ірландія	1986	1992			

З таблиці видно, що Великобританія і Данія першими прийняли вимоги Четвертої директиви ЄС в 1981 році, а Франція і Німеччина вимоги Сьомої директиви у 1985 році, тоді як Австрія була останньою країною, яка прийняла політику вимог ЄС щодо обліку і фінансової звітності через її пізній вступ в ЄС у 1995 році і завершила перший етап впровадження вимог цих Директив у національне законодавство.

Другий етап впровадження вимог Четвертої і Сьомої Директив у національне законодавство розпочався зі вступу 1 травня 2004 року до ЄС 10 нових членів (Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина та Чеська Республіка), що стало найбільшим розширенням Союзу за всю його історію. Вступ до ЄС зобов'язав країни провести зміни національного законодавства щодо ведення обліку і складання фінансової звітності згідно з вимогами Четвертої і Сьомої Директив ЄС, відповідно, ці директиви були прийняті після 2004 року. В 2007 році вступ до ЄС Болгарії та Румунії зобов'язав країни прийняти вимоги цих директив, що було зроблено після 2007 року. Отже, після розширення ЄС директиви застосовуються до 7 мільйонів компаній в Європі.

У період розробки Четвертої і Сьомої директив (1978-1983 роки) гармонізація обліку держав-членів ЄС набула високого політичного і економічного значення, створюючи умови для формування спільного європейського економічного ринку та досягнення загальних політичних цілей. Найбільш важливими наслідками прийняття директив країнами ЄС було забезпечення повного і достовірного уявлення про фінансовий

стан та результати діяльності суб'єктів господарювання, зробивши облікову інформацію більш цінною, актуальною і корисною (особливо для акціонерів, кредиторів та інвесторів).

Однак реалізація спільних цілей супроводжувалася наявністю національних пріоритетів та виникненням різного роду перешкод від політичних партій, податкових органів, бізнесових структур.

Директива 2013/34 / ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 р. Про річну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язані з ними звіти про деякі види зобов'язань, що вносять зміни до Директиви 2006/43 / ЄС Європейського парламенту та Рада та скасування Директив Ради 78/660 / ЄЕС та 83/349 / ЄЕС об'єднує та вдосконалює четверту та сьому Директиви. Ця зміна разом із підходом «think small first», відображеним у Директиві, робить законодавство ЄС краще адаптованим до теперішніх та майбутніх потреб користувачів фінансових звітів.

Фінансова звітність повинна, як мінімум, включати баланс, звіт про прибутки та збитки та певну кількість приміток до фінансової звітності. Великі та середні компанії також повинні публікувати звіти про управління.

Правила, яких компанії країн-членів ЄС повинні дотримуватися під час підготовки фінансових звітів, викладені саме в Директиві 2013/34/ЄС, відомій як «Директива бухгалтерського обліку». Метою цієї директиви є гармонізація національних вимог щодо:

подання та змісту річної або консолідованої фінансової звітності

презентація та зміст звітів про управління

основу для оцінки, які компанії використовують для складання своєї фінансової звітності

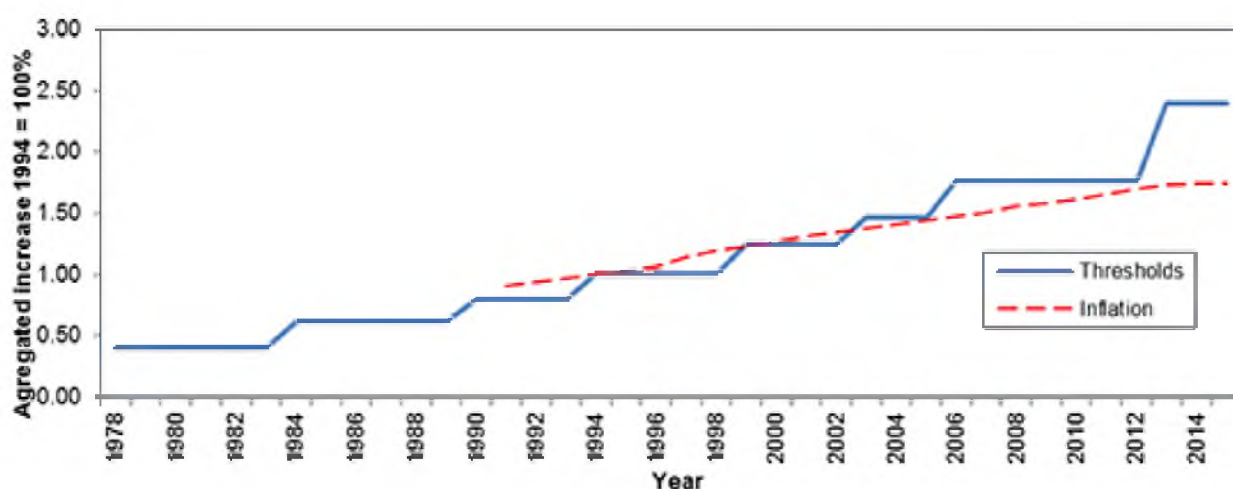
аудит фінансової звітності

публікація фінансової звітності

відповідальність керівництва стосовно всього вище

Директива з бухгалтерського обліку також спрямована на зменшення адміністративного тягаря для малих компаній. Це дозволяє спростити режим звітності для малих та середніх підприємств та дуже легкий режим для мікро-компаній (тих, у яких менше 10 працівників).

Директива включає визначення мікро-, малих, середніх та великих компаній на основі порогових значень щодо обороту, загальних активів та кількості працівників. Ці пороги періодично оновлюються, щоб йти в ногу з інфляцією.

Поточні пороги:

	Мікро	Малі	Середні
--	-------	------	---------

Загальна сума балансу	≤ € 350 000	≤ € 6 000 000	≤ € 20 000 000
Чистий оборот	≤ € 700 000	≤ € 12 000 000	≤ € 40 000 000
Середня кількість працівників протягом фінансового року	≤ 10	≤ 50	≤ 250

Порогові значення для малих та середніх підприємств були вперше запропоновані 4-ї та 7-ї Директивами Ради у 1978 році та згодом оновлені у 1984, 1990, 1994, 1999, 2003 та 2006 роках. Порогові значення були остаточно оновлені у 2013 році з прийняттям Директиви 2013/34 / ЄС.

Директива спрощує підготовку фінансової звітності для малих компаній, запроваджує зобов'язання кожної держави-члена відрізнити невеликі компанії від великих. Невеликими компаніями будуть компанії, які мають менше 50 працівників, оборот яких не перевищує 8 млн. Євро та / або загальний баланс не більше 4 млн. Євро. Держави-члени можуть альтернативно використовувати пороги для обороту та загального балансу до 12 мільйонів євро та 6 мільйонів євро відповідно. Директива зменшує та обмежує кількість інформації, яку надають малі компанії у примітках до фінансової звітності. Для малих компаній слід підготувати лише баланс, звіт про прибутки та збитки та примітки для задоволення нормативних вимог. Держави-члени можуть також дозволити малим компаніям готувати лише скорочені баланси та звіти про прибутки та збитки. Будь-яка невелика компанія залишається право надавати більше інформації на добровільній основі. Директива вимагає, щоб у випадках, коли існує єдина система подачі заявок, інформація, яку слід підготувати малим компаніям, буде аналогічною податковій декларації, якщо це дозволяє законодавство держави-члена ЄС. Відсутня також вимога ЄС проводити аудит щодо малих компаній. У випадку, якщо держава-член все-таки побачить потребу в впевненості, нова Директива дозволить забезпечити більш гнучкий підхід. Мікропідприємства - це ті, у кого менше 10 працівників, оборот яких не перевищує 0,7 млн. Євро та / або загальний баланс не більше 0,35 млн. Євро. Мікропідприємства принаймні будуть захищені від складності настільки ж, наскільки і невеликі компанії. Крім того, Директива дозволяє мікропідприємству підготувати дуже простий балансовий баланс та звіт про прибутки та збитки практично без приміток, якщо держава-член цього бажає.

За останні 30 років зміни до Директив про бухгалтерський облік додали багато вимог, таких як нові розкриття інформації та правила оцінки (включаючи детальні положення про облік справедливої вартості). Це не лише ускладнило правила і збільшило регуляторний тягар для компаній, але й інколи зробило фінансову звітність менш порівнянною в ЄС. Вплив цих нових вимог був найбільшим для малих та середніх компаній, які є основою європейської економіки та основним джерелом робочих місць у ЄС.

Впровадження вимог Директив ЄС в національне законодавство країн-членів з різним рівнем економічного і соціального розвитку, особливостями правової та податкової систем в економіці країни по-різному вплинуло на розвиток систем бухгалтерського обліку та звітності в кожній країні. Крім того, національні облікові стандарти в кожній країні розроблялися протягом багатьох років з урахуванням політичних, економічних і соціальних відмінностей, рішень уряду, державного регулювання, податкових та інших нормативних цілей, що враховувалося при розробці загальних принципів і правил національних стандартів в різних країнах. Отже, запровадження вимог Директив супроводжувалося різним впливом на національні стандарти багатьох європейських країн.

У країнах з континентальною моделлю обліку (Австрія, Німеччина, Франція) впровадження норм Директив ЄС законодавчо закріпило вимоги щодо якості, корисності та цінності фінансової інформації, що вплинуло на зростання інформаційності фінансової звітності та зниження впливу податкового законодавства на бухгалтерський облік і

фінансову звітність.

У країнах з англо-американською моделлю обліку (Великобританія, Ірландія) фінансова звітність спрямована на задоволення інформаційних потреб інвесторів та кредиторів, а бухгалтерський облік регулюється незалежними від податкового законодавства організаціями, що зумовило значно менші зміни в національному законодавстві з регулювання обліку і складання фінансової звітності.

Тема 5. Система обліку у Великобританії

Мета: Вивчити законодавче регулювання та принципи бухгалтерського обліку в Великобританії, опанувати особливості обліку окремих господарських операцій, активів, капіталу і зобов'язань на підприємствах різних форм і типів бізнесу.

Питання для обговорення

1. Законодавче та нормативне регулювання обліку.
2. Загальноприйняті принципи обліку.
3. Вимоги до професії.
4. Фінансова звітність та її аудит.

Бухгалтерський облік у Великобританії розвивався як самостійна дисципліна, прагматично відповідаючи потребам та практиці бізнесу. З часом законодавство про компанії додало структуру та інші вимоги, але все ж дозволило бухгалтерам значну гнучкість у застосуванні професійного судження. Починаючи з 1970-х, найважливішим джерелом розвитку в галузі права компаній є Директиви ЄС, особливо Четверта та Сьома директиви. У той же час стандарти бухгалтерського обліку та процес встановлення стандартів стали більш авторитетними.

Вплив британського обліку для решти світу дуже суттєвий. Сполучене Королівство було першою в світі країною, яка розвинула бухгалтерську професію, як ми її знаємо сьогодні. Концепція справедливого представлення фінансових результатів та становища (the true and fair view) також має британське походження. Професійне мислення та практика бухгалтерського обліку експортувались до Австралії, Канади, США та інших колишніх колоній Великобританії, включаючи Гонконг, Індію, Кенію, Нову Зеландію, Нігерію, Сінгапур та Південну Африку.

Двома основними джерелами стандартів фінансового обліку у Великобританії є право компаній та бухгалтерська професія. Діяльність компаній, зареєстрованих у Сполученому Королівстві, широко регулюється документами, які називаються Законодавство про компанії (Companies acts).

Законодавство про компанії оновлювались, розширювались та консолідувались протягом багатьох років. Наприклад, у 1981 році була введена в дію Четверта директива ЄС, яка додала статутні правила щодо форматів, принципів бухгалтерського обліку та основних конвенцій про бухгалтерський облік. Це вперше запровадило у Великобританії стандартизовані формати фінансових звітів. Компанії можуть обрати альтернативний формат балансу та чотири формати рахунків прибутків та збитків. Акт 1981 року також встановлює п'ять основних принципів бухгалтерського обліку:

1. Доходи та витрати узгоджуються на основі принципу нарахування.
2. Окремі статті активів та зобов'язань у межах кожного класу активів та пасивів оцінюються окремо.
3. Принцип консерватизму (розсудливості) застосовується, особливо при визнанні реалізованого доходу та всіх визнаних зобов'язань та збитків.
4. Потрібно послідовно застосовувати облікову політику з року в рік.
5. Принцип діючої діяльності застосовується до суб'єкта господарювання, який обліковується.

Законодавство про компанії містить широкі правила оцінки, оскільки облік може базуватися на історичній чи поточній вартості.

Закон про компанії 1985 р. закріпив і розширив раніше діюче законодавство і було внесено поправки в 1989 році з метою визнання Сьомої директиви ЄС. Цей акт вимагає консолідації фінансової звітності, хоча консолідація вже була стандартною практикою. Законодавчі положення є загальними і дозволяють значно гнучко застосовуватись у конкретних випадках.

Шість бухгалтерських органів у Сполученому Королівстві пов'язані через Консультативний комітет бухгалтерських органів (Consultative Committee of Accountancy Bodies, CCAВ), організований у 1970 році.

1. Інститут привілейованих бухгалтерів Англії та Уельсу (The Institute of Chartered Accountants in England and Wales)

2. Інститут привілейованих бухгалтерів Шотландії (The Institute of Chartered Accountants of Scotland)

3. Інститут привілейованих бухгалтерів Ірландії (The Institute of Chartered Accountants in Ireland)

4. Асоціація привілейованих дипломованих бухгалтерів (The Association of Chartered Certified Accountants)

5. Привілейований інститут бухгалтерів з менеджменту (The Chartered Institute of Management Accountants)

6. Привілейований інститут державних фінансів та бухгалтерського обліку (The Chartered Institute of Public Finance and Accountancy)

Британське встановлення стандартів еволюціонувало від рекомендацій щодо принципів бухгалтерського обліку (виданих Інститутом привілейованих бухгалтерів Англії та Уельсі) до утворення Управління стандартами бухгалтерського обліку в 1970 році, пізніше перейменованим у Комітет стандартів бухгалтерського обліку (Accounting Standards Committee, ASC). ASC оприлюднив звіти про стандартну бухгалтерську практику (Statements on Standard Accounting Practice SSAP). ASC дозволив шести бухгалтерським органами накладати вето на будь-який стандарт. Сила вето цих організацій часто призводила до надмірних затримок та компромісів у розробці SSAP. Крім того, SSAP мали більше характер рекомендацій, ніж обов'язкові вимоги, та мали мало повноважень.

Звіт Dearing Report³, виданий у 1988 році, висловив невдоволення існуючим домовленостям щодо встановлення стандартів. Він рекомендував нову структуру для встановлення стандартів бухгалтерського обліку та більш авторитетну їх підтримку. Закон про компанії 1989 р. був важливим не лише для впровадження Сьомої директиви ЄС, але й для введення в дію рекомендацій Dearing Report. Актом 1989 р. було створено нову Раду фінансової звітності (Financial Reporting Council, FRC), яка зобов'язана контролювати три органи: Рада стандартів бухгалтерського обліку (Accounting Standards Board, ASB), яка замінила ASC у 1990 році, Спеціальна група з невідкладних питань (Urgent Issues Task Force, UTTF) та Панель огляду фінансової звітності (Financial Reporting Review Panel).

FRC встановлює загальну політику. Це незалежний орган, члени якого є представниками бухгалтерської професії, практики та фінансових установ. ASB має постійне представництво у штаті FRC, технічного директора та до восьми членів, що працюють за сумісництвом, і має право випускати стандарти бухгалтерського обліку. ASB видає стандарти фінансової звітності (Financial Reporting Standards FRSs) після розгляду коментарів та обговорень проектів фінансової звітності (Financial Reporting Exposure

³ Доповідь Dearing, формально відома як доповідь Національного комітету розслідування вищої освіти, - це низка основних доповідей про майбутнє вищої освіти у Сполученому Королівстві, опублікована в 1997 році. Звіт був замовлений урядом Великобританії та найбільший огляд вищої освіти у Великобританії після Комітету Робінса на початку 1960-х. Головним автором був сер Рональд Дірінг, канцлер Ноттінгемського університету. У ньому було зроблено 93 рекомендації щодо фінансування, розширення та підтримання академічних стандартів.

Drafts (FREDs)). ASB керується Положенням про принципи фінансової звітності Statement of Principles for Financial Reporting, концептуальною основою для встановлення стандартів бухгалтерського обліку. ASB також створив UITF для швидкого реагування на нові проблеми та надання роз'яснень стандартам бухгалтерського обліку та інших нормативних актів (так званих рефератів UITF). Оскільки лістингові британські (та країн ЄС) компанії тепер повинні використовувати МСФЗ у своїй консолідованій фінансовій звітності, ASB змінило свою увагу від розробки американських загальних стандартів до поступового зближення стандартів бухгалтерського обліку у Великобританії з МСФЗ. Інша основна роль ASB - це партнерство з МСФЗ та іншими розробниками стандартів у розробці МСФЗ.

Акт 1989 року вводив законодавчі санкції для компаній, звіти яких не відповідають стандартам бухгалтерського обліку. Як Панель з перегляду фінансової звітності, так і Департамент торгівлі та промисловості можуть розслідувати скарги на відхилення від стандартів бухгалтерського обліку. Вони можуть звернутися до суду, щоб змусити компанію переглянути свою фінансову звітність. Компанії повинні прийняти облікову політику, найбільш відповідну їх конкретним обставинам, щоб дати правдивий і справедливий погляд, і вони повинні регулярно переглядати свою політику, щоб гарантувати, що вони залишаються належними.

Усі, крім малих товариств з обмеженою відповідальністю (small limited liability companies), повинні бути піддані аудиту. З шести бухгалтерських органів, перелічених раніше, лише члени перших чотирьох мають право підписувати аудиторські звіти. Аудиторський звіт підтверджує, що фінансова звітність представляє правдивий та справедливий погляд та відповідає Закону про компанії 1985.

До 2000 року аудиторські стандарти були відповідальністю правління ССАВ. Того року було створено Бухгалтерська фундація (Accountancy Foundation) для регулювання та нагляду за аудиторською професією. Після огляду бухгалтерської професії Міністерством торгівлі та промисловості у 2003 році Фундацію було розпущено, а її функції передано FRC. Новостворена рада професійного нагляду (Professional Oversight Board POB) здійснює контроль за регулюванням аудиторської професії шляхом моніторингу діяльності професійних бухгалтерських органів, включаючи освіту та навчання, стандарти, професійну поведінку та дисципліну. POB також здійснює нагляд за Підрозділ аудиторської інспекції (Audit Inspection Unit, AIU), який здійснює моніторинг аудитів лістингових компаній, та інших публічних організацій. Колегія з аудиторських практик (APB) була передана з Фонду бухгалтерського обліку в FRC. Він визначає основні принципи та практики, яких повинен дотримуватися аудитор під час проведення аудиту, і відповідає за етичні норми та стандарти незалежності аудиту. Британські стандарти аудиту відповідають міжнародним стандартам аудиту.

Також була створена Рада з розслідування та дисципліни бухгалтерського обліку (Accountancy Investigation and Discipline Board) (зараз Рада з питань бухгалтерського обліку та актуарної дисципліни, Accountancy and Actuarial Discipline Board AADB), як працює як механізм розслідування та дисциплінування бухгалтерів чи бухгалтерських фірм за фактом порушення. Усі ці реформи були покликані посилити бухгалтерську та аудиторську професію та забезпечити більш ефективну систему регулювання бухгалтерського обліку. Таким чином, Рада з фінансової звітності несе відповідальність як за стандарти бухгалтерського обліку, так і за аудит, а також за їх виконання.

Британська фінансова звітність є однією з найбільш вичерпних у світі. Фінансова звітність, як правило, включає:

1. Звіт директорів, Directors' report.
2. Звіт про прибутки та збитки та баланс, Profit and loss account and balance sheet.
3. Звіт про рух грошових коштів, Cash flow statement.

4. Звіт про прибутки та збитки, Statement of total recognized gains and losses.
5. Звіт про облікову політику, Statement of accounting policies.
6. Примітки, на які посилається у фінансовій звітності, Notes referenced in the financial statements.
7. Звіт аудитора, Auditor's report.

Звіт директорів стосується основної діяльності, огляду операцій та можливих подій, важливих подій в балансі, виплати дивідендів, директорів та їхніх акцій, а також політичних та благодійних внесків. Лістингові компанії повинні включати заяву про корпоративне управління з розкриттям інформації про винагороду директорів, комітети з аудиту та внутрішній контроль, а також заяву про те, що компанія є постійною організацією. Вони також повинні звітувати про соціальні та екологічні питання. Фінансова звітність повинна представляти справжнє та справедливе уявлення про стан справ та прибуток компанії. Для цього може знадобитися додаткова інформація, а у виняткових обставинах вимоги можуть бути скасовані. Остання відома як "справжня і справедлива перевага" (true and fair override).

Групові (консолідовані) фінансові звіти необхідні на додаток до основної звітності. Контроль дочірніх підприємств відбувається тоді, коли материнське підприємство має право здійснювати домінуючий вплив або контроль над підприємством, або материнське та дочірнє підприємство управляються на єдиній основі. Лондонська фондова біржа вимагає, щоб котирувані компанії надавали проміжні звіти за півріччя. Лістингові компанії також повинні звітувати про базовий та розподілений прибуток на акцію.

Ще однією особливістю фінансової звітності є те, що малі та середні компанії звільняються від багатьох зобов'язань з фінансової звітності. Закон про компанії встановлює відповідні критерії розміру. Загалом, малим та середнім компаніям дозволяється готувати скорочену звітність з певною мінімально встановленою інформацією. Малі та середні компанії звільняються від підготовки консолідованих звітів.

Сполучене Королівство дозволяє як методи придбання, так і злиття щодо обліку об'єднань бізнесу. Однак умови використання методу злиття (об'єднання інтересів pooling-of-interests) настільки обмежені, що він майже ніколи не використовується. За методом придбання гудвіл розраховується як різниця між справедливою вартістю сплаченої винагороди та справедливою вартістю придбаних чистих активів. МСФЗ 7 визначає, що справедлива вартість застосовується до ідентифікованих активів та пасивів, які існують на дату придбання. Майбутні операційні втрати та витрати на реорганізацію не можуть враховуватися при розрахунку гудвілу, але повинні відображатися в доходах після придбання. Гудвіл капіталізується та амортизується протягом 20 років або менше; однак, більш тривалий або невизначений період (внаслідок чого не відбувається амортизація) можливий, якщо гудвіл підлягає щорічному перегляду знецінення. Пропорційна консолідація дозволена лише для спільних підприємств. Метод власного капіталу використовується для асоційованих підприємств та для спільних підприємств, які є компаніями. Переклад іноземної валюти відповідає вимогам МСФЗ.

Активи можуть бути оцінені за історичною вартістю, поточною вартістю або (як це робить більшість компаній), використовуючи обидва методи. Таким чином, допустимі переоцінки земель та будівель. Амортизація та знос повинні відповідати основі оцінки, що використовується для базового активу. Витрати на дослідження списуються в рік витрат, а витрати на розробку можуть бути відкладені за конкретних обставин. Однак на практиці небагато британських компаній капіталізують будь-які витрати на розробку. Запаси оцінюються за меншою вартістю або чистою вартістю реалізації на основі FIFO або середньої вартості; LIFO неприйнятний.

Основні стандарти Великобританії з 2015 року

Стандарт	Мета
FRS100	встановлює загальні вимоги до фінансової звітності
FRS101	встановлює правила, що застосовуються до дочірніх підприємств та материнських компаній
FRS102	встановлює вимоги до бухгалтерського обліку та звітності для нелістингових юридичних осіб
FRS103	консолідує існуючі вимоги до звітності та рекомендації щодо договорів страхування
FRS104	встановлює проміжні вимоги до звітності
FRS105	встановлює вимоги до мікро-суб'єктів

Тема 6. Система обліку в Німеччині

Мета: Вивчити законодавче регулювання та принципи бухгалтерського обліку в Німеччині, опанувати особливості обліку окремих господарських операцій, активів, капіталу і зобов'язань на підприємствах різних форм і типів бізнесу в Німеччині.

Питання для обговорення

1. Законодавче та нормативне регулювання обліку в Німеччині.
2. Вимоги до професії бухгалтера в Німеччині.
3. Особливості обліку окремих господарських операцій, активів, капіталу та зобов'язань.
4. Особливості організації обліку на підприємствах різних форм власності та видів діяльності.
5. Фінансова звітність в Німеччині.

Всі правила, що регулюють питання ведення обліку та складання фінансової звітності в Німеччині, містяться в так званому Торговому кодексі Німеччини (HGB: Handelsgesetzbuch). Питання зміни цього закону перебувають у віданні німецького Міністерства юстиції. Необхідно відзначити, що Торговий кодекс містить повний обсяг вимог, що пред'являються до індивідуальної фінансової звітності, і основні вимоги, що пред'являються до консолідованої фінансової звітності. Розробка доповнень і пояснень до основних правил складання консолідованої звітності, рекомендацій і створення нових, а також зміна старих стандартів - це прерогатива Німецького комітету зі стандартів фінансової звітності (DRSC, Deutsche Rechnungslegungs Standards Committee).

У Торговому кодексі (ТК) встановлюються мінімальні вимоги щодо ведення обліку та складання фінансової звітності для всіх підприємств, що здійснюють комерційну діяльність, можливі винятки з правил для юридичних осіб, що не перевищують певних розмірів діяльності (малий і середній бізнес), основні вимоги до консолідованої звітності. Причому ці вимоги відрізняються в залежності від величини підприємств, які діляться на малі, середні та великі.

Стандарти, що розробляються Німецьким комітетом по стандартам фінансової звітності, регулюють всі питання консолідованої звітності, не аналізовані в ТК. Як правило, ці стандарти стосуються консолідованої фінансової звітності, доповнюють і деталізують вимоги ТК.

Комітет розробив такі нормативні документи по консолідованій звітності:

- Звіт про рух грошових коштів;
- Звітність за сегментами;
- Придбання дочірніх компаній;
- Проміжна звітність;
- Чисті активи і результат діяльності в консолідованій звітності;
- Розкриття ризиків в звітності;

- Відображення залежних компаній в консолідованій звітності;
- Відображення спільних підприємств в консолідованій звітності;
- Відстрочені податки;
- Пов'язані сторони;
- нематеріальні активи;
- Перерахунок валюти.

Вимоги до фінансової звітності в Німеччині розрізняються залежно від величини підприємства.

Малими вважаються юридичні особи, якщо:

- Сума валюти балансу (без урахування збитків) становить менше 4015 тис. євро;
- Сума виручки за рік не перевищує 8030 тис. євро;
- Середньооблікова чисельність співробітників за рік не перевищує 50 осіб.

Середніми вважаються компанії, якщо:

- Сума валюти балансу (без урахування збитків) становить менше 16 060 тис. євро;
- Сума виручки за рік не перевищує 31 120 тис. Євро;
- Середньооблікова чисельність співробітників за рік не перевищує 250 осіб.

Великими є компанії, показники яких перевищують відповідні показники малих і середніх компаній.

Малі підприємства можуть публікувати звітність в скороченому вигляді, а також звільняються від ряду загальних вимог щодо складу і глибини деталізації фінансової звітності, зокрема від складання пояснювальної записки. Так, вони можуть не формувати звіт про рух основних засобів, звіт про рух грошових коштів.

Німецький комітет зі стандартів фінансової звітності (Deutsches Rechnungslegungs Standards Committee, DRSC, або German Accounting Standards Committee, GASC) - це незалежна професійна організація, що фінансується за рахунок внесків її членів, публікацій, спонсорських коштів, надання ліцензійних прав і т. д. Її членами можуть бути фізичні та юридичні особи, які мають відповідний досвід і кваліфікацію: бухгалтери, аудиторів, податкові консультанти, адвокати і відповідні організації, які здатні забезпечувати виконання завдань Комітету.

У Німеччині не існує загального плану рахунків, немає чітких приписів щодо виду і структури журналів господарських операцій, бухгалтерських книг і т. д. Кожна компанія може визначати склад, зміст плану рахунків, журналів і аналітики виходячи зі своїх потреб. Однак існує ряд промислових стандартів, зразків планів рахунків та інших норм, якими підприємства користуються для організації свого обліку. Структура звітності материнської компанії також впливає на звітність, облік, план рахунків і аналітику дочірніх компаній. Крім того, часто програмне забезпечення систем обліку, що використовується материнською компанією, поширюється і на дочірні компанії, які застосовують і план рахунків, і єдину облікову політику, і аналітику, прийняту в холдингу.

Основні принципи обліку в Німеччині, тобто правила визнання, оцінки і відображення фактів господарської діяльності, досить близькі до європейських. Однак є і невеликі відмінності. Так, в Німеччині допустимим є використання двох методів складання звіту про прибутки та збитки: методу повних витрат за елементами витрат (Gesamtkostenverfahren) і методу функціональних витрат за статтями калькуляції (Umsatzkostenverfahren).

Розділ власного капіталу в пасивах балансу в основному відповідає звичній для вітчизняних бухгалтерів формі, за винятком спеціальних статей, в яких може відобразитися прибуток, отриманий при вибутті певних активів, але неоподаткований і тому не включений у звіт про прибутки і збитки. Мета даних статей - показати, що певна частина прибутку не відбивається в прибутку поточного періоду, а виникає раніше в

зв'язку з ростом ринкової вартості активів, поза сферою впливу керівництва компанії. Однак такий прибуток повинна бути реінвестований в активи компанії.

У Німеччині немає офіційної вимоги щодо складання проміжної звітності. Іншими словами, теоретично компанія зобов'язана скласти звітність лише один раз на рік. Однак на практиці таке можливо нечасто, так як існують вимоги бірж, акціонерів, власників і банків про подання звітності не раз на рік, а частіше, причому в усі коротші терміни. Тому Комітет зі стандартів фінансової звітності Німеччині нещодавно випустив спеціальний стандарт зі складання проміжної звітності, що обмежує такі вимоги.

Основний підхід до ведення обліку та складання звітності в Німеччині - обережність і орієнтованість на користувачів фінансової звітності (кредиторів), тому активи оцінюються за найменшою з можливих оцінок, а зобов'язання - за найбільшою. Така філософія облікового відображення йде корінням в 20-і роки минулого століття, часи економічної кризи. Користувачі повинні в першу чергу побачити у фінансовій звітності максимум зобов'язань, які може мати підприємство, і мінімум його активів. Якщо в результаті виявляється більше активів і менше зобов'язань, то кредитор не ризикує. У всіх ділянках обліку практикуючі бухгалтери воліють застосовувати «обережну» оцінку щодо як активів, так і зобов'язань. Розглянемо для прикладу оціночні резерви: вони утворюються в звітності як на прогнозовані збитки, так і на майбутні витрати (наприклад, на обов'язковий поточний ремонт обладнання). Перша група резервів виникає, коли власні зобов'язання за угодою на звітну дату перевищують можливі вигоди від угоди (навіть якщо на момент укладення угоди такої ситуації ще не було). Резерви утворюються і в разі, коли витрати по виробництву і реалізації майбутньої продукції перевищать економічну вигоду від її продажу. Така ситуація може виникнути при наявності тривалого циклу виготовлення продукції.

Валютні операції враховується за курсом на дату здійснення операцій, а курсова різниця, що виникає в момент платежу, враховується в прибутку чи збитку поточного періоду. Облік інфляції в Німеччині не застосовується, оскільки темпи інфляції низькі. Він грає роль лише в разі складання консолідованої звітності, якщо дочірня компанія розташована в країні з гіперінфляцією.

Основні засоби відображаються в звітності за вартістю придбання за вирахуванням накопиченої амортизації. Переоцінка основних засобів зазвичай не проводиться, а альтернативного принципу обліку, як по МСФЗ, немає. При довгостроковому падінні ринкової вартості основних засобів нижче їх залишкової вартості обов'язкова уцінка до рівня ринкової вартості. При подальшому підвищенні ринкової вартості в певних умовах можлива переоцінка основних засобів в рамках раніше здійсненої уцінки (тобто не вище початкової залишкової вартості з урахуванням розрахункової амортизації за період здійсненої уцінки).

Більшість підприємств при складанні фінансової звітності користуються податковими нормами амортизації для спрощення складання фінансової та податкової звітності. Однак слід зазначити, що податкові норми амортизації дуже близькі до реальних норм і регулярно переглядаються.

Річна фінансова звітність складається з балансу, звіту про прибутки і збитки, пояснювальної записки і звіту керівництва про стан компанії і перспективи її розвитку. Останній є описом керівництвом підприємства основних фактів (зовнішніх і внутрішніх), що впливають на розвиток компанії в звітному періоді, а також розкриття оцінки перспектив розвитку в найближчому майбутньому. Даний звіт доповнює фінансову звітність і повинен надавати користувачам додаткову до чисто фінансової інформацію про найбільш ймовірний розвиток компанії найближчим часом.

Річний фінансовий звіт повинен складатися до кінця 5-го місяця року, наступного за звітним, і публікуватися до кінця 12-го місяця. Податкову декларацію слід подавати до

кінця 9-го місяця, наступного за звітним періодом. Річна звітність всіх компаній, за винятком малих, підлягає аудиту незалежними аудиторами.

Штрафні санкції за порушення, пов'язані зі складанням і поданням фінансової звітності, різні - починаючи від адміністративних штрафів за непублікації або запізнення з публікацією звітності до 5 тис. євро аж до позбавлення волі на строк до трьох років та великих грошових штрафів у разі спотворення звітності посадовими особами компанії або її аудиторами.

У Німеччині основою для визначення дивідендів, що виплачуються акціонерам, і розрахунку податків може служити тільки звітність, складена за національними стандартами. Тому дочірні компанії - резиденти Німеччини, звітність яких консолідується по МСФЗ або іншими національним стандартам на рівні материнської компанії, все одно зобов'язані складати фінансову звітність за німецькими стандартами (Handelsgesetzbuch, German Commercial Code, HGB). Винятком може бути випадок, коли всі акціонери дають згоду на те, щоб компанія не представляла індивідуальну фінансову звітність за національними німецькими стандартами. Така згода має даватися щорічно, про що необхідно вказувати в консолідованій звітності материнської компанії. На практиці подібні ситуації фактично відсутні.

Таким чином, якщо консолідована звітність холдингу складається за МСФЗ або іншим національним стандартам (якщо акціонерами або головною компанією є резидент іншої країни), дочірні компанії змушені вести практично потрійний облік: складати індивідуальну фінансову і індивідуальну податкову звітності за німецькими стандартами, а також звітні форми для вищестоящої консолідованої звітності. Такі звітні форми в Німеччині мають спеціальну назву «НВ II» (друга фінансова звітність). Вони можуть бути складені як за національними стандартами з урахуванням відмінною від материнської компанії облікової політики, так і по МСФЗ, US GAAP, UK GAAP або іншим стандартам в залежності від вимог материнської компанії.

Компанії в Німеччині теоретично мають право вибору, яку індивідуальну фінансову звітність публікувати - складену за національними стандартами або по МСФЗ. Однак на практиці більшість компаній, що не котируються на біржах, складають звітність за німецькими стандартами, оскільки основою для виплати дивідендів і для оподаткування є фінансова звітність за німецькими стандартами, а МСФЗ досить складні.

Як уже зазначалося, фінансова звітність за національними німецькими стандартами є основою для розрахунку податків, зокрема податку на прибуток. Він обчислюється на основі показників фінансової звітності шляхом виключення неврахованих витрат і неоподатковуваних доходів і включення певних доходів і витрат, не врахованих у фінансовій звітності. Частина податків, як, наприклад, податок на майно, мають свої методи розрахунку і можуть не ґрунтуватися на показниках фінансової звітності. Однак базовий принцип полягає в тому, що фінансова звітність є основою для розрахунку податків. Більш того, існує принцип подвійного визначення, згідно з яким певні податкові пільги можна використовувати, тільки якщо дані методи застосовуються також у фінансовій звітності. Наприклад, прискорена амортизація основних засобів визнається в податковій звітності тільки тоді, коли вона застосовується і в фінансовій звітності.

Причина такого підходу в тому, що індивідуальна фінансова звітність складається в основному середнім і малим бізнесом. Тут мова йде саме про те, щоб зменшити навантаження таких компаній і дозволити їм по можливості складати єдиний пакет звітності або обмежити необхідні поправки до розумного мінімуму.

Поки що рано говорити про те, що Німецькі компанії повністю перейшли на складання звітності за МСФЗ. Однак процес зближення національної звітності з МСФЗ поглиблюється. Так, німецький уряд пообіцяв звільнити компанії, які звітують по МСФЗ, від підготовки звітності за національними стандартами. Але в даний час компанії

звільняються лише від публікації звітності за німецькими стандартами (але складати її зобов'язані) в разі публікації звітності за МСФЗ.

Очевидно, що в майбутньому коло компаній, які зобов'язані складати звітність за МСФЗ, буде розширюватися, але поки виходить, що тільки частина всіх компаній, що готують фінансову звітність для акціонерів, кредиторів та інших користувачів, робить це відповідно до МСФЗ.

Система обліку і звітності в Німеччині є об'єктом постійних дискусій. Їх гострота пояснюється якраз тим фактом, що фінансова звітність німецьких підприємств знаходиться в постійному протиборстві інтересів складання звітності за міжнародними стандартами, з одного боку, і податкової звітності - з іншого. Можна виділити наступні основні напрямки дискусії в німецькому професійному співтоваристві:

Необхідність і доцільність подальшого зближення національних стандартів з МСФЗ, тобто доцільність збереження національних стандартів, зокрема основоположного принципу обережності при складанні фінансової звітності;

Можливе зближення з МСФЗ в частині визначення оціночних резервів, а також дозвіл альтернативних методів відображення та оцінки зобов'язань і забезпечень;

Можливе впровадження принципів МСФЗ, викладених в стандартах IAS 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання інформації» (Financial Instruments: Disclosure and Presentation), IAS 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» (Financial Instruments: Recognition and Measurement) і IFRS 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», в національні стандарти (щодо справедливої вартості фінансових інструментів);

Визначення периметра консолідації - скорочення числа винятків від обов'язкового складання консолідованої звітності, зміна визначення «контроль над дочірньою компанією» для цілей консолідації;

Можливість введення основного і альтернативного методів оцінки, за аналогією з МСФЗ.

Загальновизнаною є думка, що в Німеччині складання фінансової звітності за МСФЗ в нинішньому вигляді для малого і середнього бізнесу не ефективно і не потрібно. Тому участі в обговоренні нового проекту стандарту МСФЗ для дрібного і середнього бізнесу приділяється особлива увага.

Тема 7. Система обліку в прибалтійських країнах

Мета: Вивчити законодавче регулювання та принципи бухгалтерського обліку в прибалтійських країнах, опанувати особливості обліку окремих господарських операцій, активів, капіталу і зобов'язань на підприємствах різних форм і типів бізнесу в прибалтійських країнах.

Питання для обговорення

1. Законодавче та нормативне регулювання обліку.
2. Особливості обліку окремих господарських операцій, активів, капіталу та зобов'язань.
3. Особливості організації обліку на підприємствах різних форм власності та видів діяльності.
4. Фінансова звітність.

Інвестиційний інтерес до Естонії, Латвії та Литви вкрай високий. Балтійський регіон привертає зарубіжні підприємства навіть не стільки публічними інфраструктурними проектами, які співфінансуються Євросоюзом, скільки можливостями в сфері відновлюваних енергоресурсів, а також в сферах логістики, легкої і сільської промисловості. В прибалтійських країнах є безліч солідних компаній, які займають успішні ринкові позиції, зацікавлені в залученні іноземних інвесторів; заробітні плати не високі, а податкові та правові умови діяльності залишаються виключно сприятливими.

Впровадження МСФЗ в країнах Балтії відбувалося в основному завдяки інтеграції економік Балтії в єдиний європейський економічний співтовариство. Незважаючи на одночасний вступ до Євросоюзу в 2004 році, вимоги і моделі застосування міжнародних стандартів в Латвії, Литві та Естонії розрізняються.

Перш за все впровадження МСФЗ як основи обліку в країнах Балтії передбачалося в якості альтернативи правилами обліку, розробленим в ЄСРР.

Однак цьому процесу заважали перехідний характер економік, юридичні, кадрові та методологічні аспекти, а саме необхідність переведення економіки на ринкове господарювання, забезпечення податкового контролю, історичний зв'язок з нормами романо-германських господарських правовідносин (Романо-німецькі господарські правовідносини (codex law) - термін, який використовується для опису «континентальної» моделі бухгалтерського обліку, що встановлює принцип «що не дозволено - то заборонено» для господарюючих суб'єктів і вимагає виконання вимог інструкцій, кодексів та інших нормативних актів, які детально регламентують поведінку господарюючого суб'єкта. Протиставляється цій системі так звана «англо-саксонська» система бухгалтерського обліку (common law), що встановлює принцип «що не заборонено – те дозволено»). В результаті історичного розвитку національні системи бухгалтерського обліку та звітності Естонії, Латвії та Литви мають багато як спільних так і відмінних рис та на даний час опинилися в різному ступені наближення до впровадження МСФЗ.

У дослідженні, проведеному Євросоюзом, вказувалися такі особливості застосування МСФЗ (таблиця 5).

Таблиця 5

Статус МСФЗ	Естонія	Латвія	Литва
Чи застосовуються МСФЗ як основа для неконсолідованої звітності лістингових компаній (публічних компаній)	так	ні	так
Чи існує обов'язкова потреба в неконсолідованій звітності публічних компаній за МСФЗ?	так	Ні	так
Чи можливе застосування МСФЗ для непублічних компаній в якості основи для консолідованої звітності	так	Ні	Ні
Чи потрібна застосування МСФЗ для непублічних компаній в якості основи для консолідованої звітності	Так, для компаній фінансового сектора (для інших не вимагається)	Ні	Так, для кредитних організацій (для інших не вимагається)
Чи можливе застосування МСФЗ для непублічних компаній в якості базису для неконсолідованої звітності	так	Ні	Ні
Чи вимагається використання МСФЗ для непублічних компаній, необхідних як основа для неконсолідованої звітності?	Так, для компаній фінансового сектора (для інших не вимагається)	Ні	Так, для кредитних організацій (для інших не вимагається)

Все лістингові компанії балтійських країн повинні формувати консолідовану звітність за МСФЗ. Говорячи про застосування МСФЗ в усіх балтійських країнах, слід зазначити існуючі проблеми:

- відсутність адекватного перекладу МСФО на національні мови, з огляду на питання «адаптації» термінології і професійного словника до термінології, прийнятої в мові країни;
- нестача кваліфікованих кадрів і проблема навчання персоналу, підтвердження знань професійного співтовариства на інтерпретацію МСФЗ і застосування до звітності на основі методу професійного судження;
- відсутність адаптації до галузевих особливостей національних економік, зокрема до правил документообігу при укладанні угод позики і оренди, довготермінової оренди;
- заміна вивчення і застосування МСФЗ розробленими зразками і формами, в тому числі тими, які використовують провідні аудиторські компанії. З огляду на, що дефіцит кваліфікованих кадрів створює проблеми при розумінні та застосуванні стандартів для створення власного мотивованого судження, деякі компанії вважають за краще віддати на відкуп аудиторів можливість формулювати професійні оцінки фактів їх господарської діяльності, скласти форми звітності і вибрати способи розкриття інформації про їх діяльність. При цьому аудиторів використовують свої навички та напрацювання для узагальнення в формах звітності, які, як правило, мають досить загальний характер і не створені спеціально для потреб суб'єкта, що звітує;
- різні підходи до тлумачення застосування стандартів до окремих господарських операціях (при визначенні справедливої вартості, економічної сутності, оцінці термінів і наслідків проведеної операцій). Різні підходи, які характерні навіть для аудиторів, призводять посилення суб'єктивного фактора при складанні звітності, об'єднання діяльності аудитора і професійного бухгалтера, відсутності поняття «аудит» звітності, яке підміняється поняттям перерахунок (трансформація). Таке об'єднання характерно для компаній, де керівництво не використовує звітність за МСФЗ для прийняття рішень у повсякденній діяльності і, відповідно, не бере участі в процесі формулювання мотивованих суджень про свою діяльність для цілей підготовки звітності. Аудитор в даному випадку є по суті єдиним носієм знання про те, як треба відобразити операції в звітності. Тому при зміні даного аудитора керівництву компанії доведеться пояснювати новому аудиторів принципи формулювання мотивованих суджень, оцінки ризиків і розкриття інформації про них.

Розглянемо докладніше характерні особливості застосування МСФЗ балтійськими країнами.

Естонія

Естонські національні правила засновані на міжнародних стандартах фінансової звітності починаючи з 1994 року і враховують їх зміни. Тому компаніям Естонії значно легше, ніж компаніям інших країн Балтії, застосовувати МСФЗ для цілей звітності. Що стосується малих і середніх підприємств, то для них запроваджено дозвольний порядок застосування міжнародних стандартів, який стимулює компанії будь-якого сектора і розміру до більшої відкритості перед іноземним інвестором. Не дивно, що за темпами зростання і обсягами прямих іноземних інвестицій з країн Євросоюзу Естонія випереджає своїх балтійських сусідів.

Компанії Естонії, як і в інших країнах Балтії, не розкривають інформацію, пов'язану з оцінкою запасів, резервів та інвестиційної власності. Існують також питання до презентації основних форм фінансової звітності, які можуть не повною мірою відповідати вимогам МСФЗ (IAS) 1 "Подання фінансової звітності" (Presentation of Financial Statements) і МСФЗ (IAS) 7 «Звіт про рух грошових коштів» (Cash Flow Statements).

Відповідно до норм бухгалтерського обліку Естонії компанії можуть вибирати між МСФЗ та національними стандартами бухгалтерського обліку. Ті, хто вибрав національні

ПБО, повинні виконувати передбачені ними вимоги до розкриття інформації. Національні ПБО орієнтовані на дрібні і середні підприємства, тому спеціально передбачають менше вимог до розкриття інформації, ніж повний комплект МСФЗ. Невідповідності в основному пов'язані з глибиною розкриття інформації в Примітках до звітності, з кваліфікацією операцій в звіті про рух грошових коштів і з повнотою описової інформації про основні ризики в процесі діяльності компанії.

Однак в цілому Естонія входить в число країн Євросоюзу, які найбільш прогресивним способом використовують можливості МСФЗ для гармонізації національних стандартів і підвищення прозорості ринку. Заслуговує на увагу також факт дозволеного порядку застосування МСФЗ в якості базису річної та консолідованої звітності підприємств.

Латвія

Складати звітність по МСФО згідно з чинним в Латвії законодавством повинні публічні компанії, зареєстровані в основному списку Ризької біржі. У додатковому списку біржі знаходиться чотири типи компаній, які зобов'язані формувати звітність відповідно до національних правил обліку і звітності. Починаючи з 2005 року, ці компанії також складають свою консолідовану звітність за міжнародними стандартами.

Основною відмінністю застосування МСФЗ в Латвії є пріоритет національного законодавства над вимогами МСФЗ. На жаль, використання цієї можливості зменшує здатність компаній адекватно розкривати всю інформацію, яка потрібна МСФЗ, з'являються додаткові можливості для надлишкового розкриття несуттєвої інформації (наприклад, назв компаній-контрагентів), в той час як основні принципи облікової політики, підходи до оцінки і резервування, умовні зобов'язання залишаються недостатньо розкритими. Оскільки латвійські національні стандарти формуються (як і в більшості країн) після змін вимог МСФЗ, то існує проблема термінів застосування і введення вимог нових стандартів в практику. Крім того, виникає ряд довільних трактувань вимог МСФЗ, зокрема МСФЗ (IFRS) 3 «Об'єднання бізнесу» (Business Combinations). У латвійських національних стандартах не прописані висновки і судження, а також точки зору Комітету з МСФЗ (які не є стандартами, але зазвичай публікуються для пояснення позиції КМСФЗ при їх прийнятті) щодо обліку гудвілу. Зазначена колізія викликала досить велика кількість спотворень звітності латвійських підприємств в частині розрахунку вартості гудвілу і його знецінення.

Багато питань викликають також принципи облікової політики ряду компаній (які відповідають вимогам латвійського законодавства) зі створення резервів під знецінення дебіторської заборгованості та відображенню зниження вартості запасів. Існує також проблема адекватної оцінки вартості похідних фінансових інструментів, які широко використовуються латвійськими підприємствами для хеджування валютного курсу і процентної ставки. Більшість компаній навіть не розкривають цей факт в звітності, відображаючи угоди за «квазі-касовим» принципом в момент розрахунків, тобто операція відображається у звітності в період, коли виникає якийсь рух грошових коштів, або в момент проміжних розрахунків, або коли сторони переводять один одному грошові кошти за остаточними взаєморозрахунках. Така облікова політика не відповідає вимогам МСФЗ (IA5) 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» (Financial Instruments: Recognition and Measurement) в частині обліку як операцій хеджування, так і похідних фінансових інструментів взагалі. Діючи латвійські правила не прописують детально вимоги відображення вищезазначених операцій, що дозволяє компаніям уникати необхідних по МСФО розкриттів, а часто і своєчасного визнання фінансових результатів у звітності.

Для компаній середнього і малого бізнесу застосування МСФЗ є досить обтяжливими. Всіх звітуючих суб'єктів поступово підводять до застосування міжнародних стандартів, але в якості національних стандартів обліку та звітності. Така практика вимагає часу і проходження певної традиції обліку, яка в Латвії має яскраво виражений

континентальний характер. Однак вона позначається на якості звітності та способах підтвердження її достовірності. Більшість економічних суб'єктів публікують звітність з наступними описами: «Дана звітність підготовлена відповідно до Закону Латвійської Республіки про річну звітність, міжнародними стандартами фінансової звітності і Статутом підприємства». Очевидно, що таке формулювання як мінімум вимагає пояснень і розкриттів і не може бути вказівкою на відповідність міжнародним стандартам згідно з МСФЗ (IAS) 1 "Подання фінансової звітності" (Presentation of Financial Statements).

Для Латвії характерно домінування аудиторських компаній «Великої четвірки» на ринку аудиту звітності, складеної в «відповідно до вимог Законодавства Латвії, МСФЗ та Статуту компанії». Дане домінування вносить також свій внесок в підміну дослідження МСФЗ і його вимог на дослідження суджень аудиторів і заповнення їх проформ звітності. Проте, останнім часом намітилася тенденція до формування самостійних мотивованих суджень, використання інструментарію МСФЗ при обговоренні звітності з аудитором, залученню регулюючих органів в дискусії про місце національних і міжнародних стандартів. Все це дозволяє дивитися з оптимізмом у майбутнє застосування МСФЗ в Латвії.

У Литві ситуація з впровадженням МСФЗ в більшій мірі нагадує Латвію, ніж Естонію, за винятком того, що в Литві і Естонії потрібно застосовувати МСФЗ в якості базису неконсолідованим звітності лістингових компаній (публічних компаній), а в Латвії це не дозволяється. Крім того, литовським законодавством передбачається можливість застосування міжнародних стандартів в якості базису звітності для кредитних організацій.

У всіх трьох країнах Балтії всі компанії, зареєстровані на біржі, повинні готувати консолідовану звітність відповідно до МСФЗ, прийнятими Європейським Союзом. Відмінності полягають в підході до не зареєстрованим на біржі компаніям і до неконсолідованим звітності. В Естонії всі компанії при бажанні можуть використовувати МСФЗ для всіх типів звітності (як для консолідованої, так і для неконсолідованим) замість національних стандартів. У Латвії склалася протилежна ситуація, і застосування МСФЗ обмежується виключно консолідованою звітністю зареєстрованих на біржі компаній і фінансових інститутів. Литва займає проміжне положення між цими двома підходами до застосування МСФЗ.

При цьому всі три країни застосовують національні стандарти бухгалтерського обліку на додаток до МСФЗ. Зазначені національні стандарти в основному базуються на міжнародних, але в тій чи іншій мірі відрізняються від них. Наприклад, в Естонії національні стандарти по суті представляють собою спрощений варіант МСФЗ: вони дотримуються правил міжнародних стандартів в питаннях визнання та оцінки, але вимагають розкриття інформації в значно меншому обсязі. Причина полягає в тому, що більшість підприємств - малі та середні та підготовка повного комплексу звітності за МСФЗ вимагатиме від них непропорційно великих витрат і зусиль.

Тому, незважаючи на те що, наприклад, в Естонії всі компанії можуть готувати фінансову звітність відповідно до МСФЗ (замість національних стандартів), лише мізерна кількість з них скористалися цією можливістю (близько 1-2%).

Очікується, що національні стандарти залишаться основними принципами бухгалтерського обліку та звітності для більшості компаній у всіх трьох країнах Балтії, тому основна мета полягає в тому, щоб забезпечити високу якість цих стандартів і їх відповідність принципам МСФЗ. Для цього аналізуються всі зміни в МСФЗ та тенденції їх розвитку, в свою чергу, зміни вносяться в національні стандарти для відображення будь-яких значних змін в МСФЗ.

Таблиця 6

Терміни подання річної фінансової звітності

Естонія	Латвія	Литва
---------	--------	-------

Через шість місяців після закінчення фінансового року	Річна фінансова звітність ухвалюється загальними зборами акціонерів> Протягом одного місяця після загальних зборів акціонерів, але не пізніше, ніж через чотири місяці після закінчення фінансового року вона повинна бути представлена Службі держдоходів Латвії	Річна фінансова звітність ухвалюється загальними зборами акціонерів. Вона повинна бути представлена в Реєстрі підприємств: протягом 30 днів після загальних зборів акціонерів, але загальні збори акціонерів повинне бути проведено протягом 4 місяців після закінчення фінансового року, тобто річна фінансова звітність повинна бути представлена в Торговий реєстр протягом 4 місяців і 30 днів з моменту закінчення фінансового року
---	--	--

Структура річної фінансової звітності

Естонія	Латвія	Литва
Після закінчення фінансового року компанія, яка зобов'язана вести бухгалтерський облік, повинна скласти річну звітність, що складається з річної фінансової звітності та звіту про стан справ. Річна фінансова звітність включає: – Бухгалтерський баланс – Звіт про прибутки і збитки – Звіт про рух грошових коштів – Звіт про зміну власного капіталу – Примітки	Загальна річна фінансова звітність включає: – Бухгалтерський баланс – Звіт про прибутки і збитки – Звіт про рух грошових коштів – Звіт про зміну власного капіталу – Звіт про стан справ – Примітки – В додаток до цього, великі компанії повинні надати наступні документи: – Обороти (нетто) з розподілом на сфери підприємницької діяльності – Відзвітувати за суми, виплачені присяжним аудиторам Компанія вважається великою, якщо два з наступних трьох критеріїв виконуються: – Загальний бухгалтерський баланс в розмірі 20 000 000 євро – Виручка з обороту 40 000 000 євро – Середнє число	Загальна річна фінансова звітність включає: – Бухгалтерський баланс – Звіт про прибутки і збитки – Звіт про рух грошових коштів – Звіт про зміну власного капіталу – Супровідна записка – Річний звіт (додатково) Скорочена річна фінансова звітність може складатися, якщо на дату складання звітності не присутні дві з трьох наступних передумов: – Виручка з обороту по фінансовому році: 2 900 000 євро. > Загальний бухгалтерський баланс: 1 800 000 євро – Середня кількість працівників: 15 Скорочена річна фінансова звітність включає: – Скорочений бухгалтерський баланс – Скорочений звіт про прибутки і збитки – Звіт про зміну власного

	працівників: 250	капіталу –Скорочена супровідна записка
--	------------------	--

Таблиця 7

Стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності

Естонія	Латвія	Литва
<p>Принципи бухгалтерського обліку та звітності компанії повинні враховувати вимоги і основні принципи Закону про бухгалтерський облік. Застосовуються:</p> <p>Естонські GAAP або МСФЗ відповідно до Постанови № 1606/2002 Європейського Парламенту та Ради щодо використання МСФЗ Річна фінансова звітність кредитних установ, компаній з управління фінансами, інвестиційних компаній, страхових компаній і товариств, цінні папери яких котируються на біржі Естонії або на біржах інших країн ЄСЗ, повинна відповідати Постанові (ЄС) № 1606/2002</p>	<p>Принципи бухгалтерського обліку та звітності компанії повинні враховувати вимоги і основні принципи закону про бухгалтерський облік Латвії. Компанії можуть використовувати як національні латвійські стандарти бухобліку, так і міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Компанії, цінні папери яких котируються на ринку, повинні використовувати тільки міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ)</p>	<p>Компанії, цінні папери яких котируються на ринку, повинні використовувати тільки міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Товариства з обмеженою відповідальністю можуть використовувати як (національні) стандарти бухобліку Інституту обліку і звітності Литви, так і міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ)</p>

Таблиця 8

Вимоги щодо проведення аудиту

Естонія	Латвія	Литва
<p>Проводити аудиторську перевірку річної фінансової звітності зобов'язані:</p> <p>Всі акціонерні товариства; Товариства, в статуті яких встановлено обов'язкове проведення аудиту звітності; Міністерства та інші державні установи; Суб'єкти місцевого самоврядування; Публічно-правові установи; Партії, які отримують державну підтримку;</p>	<p>Обов'язкове проведення аудиту без будь-яких умов для всіх органів влади, які в повному обсязі або частково фінансуються з бюджету Латвійської Республіки. Обов'язкове проведення аудиту при наявності наступних умов:</p> <p>Зареєстровані товариства (SIA, AS) і кооперативні об'єднання (в тому числі і європейські кооперативні об'єднання, зареєстровані в</p>	<p>Обов'язкове проведення аудиту без будь-яких умов:</p> <p>державні компанії муніципальні компанії Компанії, що представляють державний інтерес АБ (відкриті акціонерні товариства) УАБ (закриті акціонерні товариства), в яких держава або муніципалітет мають акції Компанії, які повинні</p>

<p>Комерційні підприємства, в яких держава має право вирішувати частку державного майна відповідно до закону про державне майно.</p> <p>Обов'язкове проведення аудиту річної фінансової звітності, якщо на момент складання звітності є в наявності дві з трьох умов: Виручка з обороту: 4 млн. Євро; Балансова сума: 2 млн. Євро; Середня кількість працівників: 60 або якщо на момент складання звітності є в наявності одне з трьох наступних умов: Виручка з обороту по фінансовому році: 12 млн. Євро; Балансова сума: 6 млн. Євро; Середня кількість працівників: 180</p> <p>Обов'язкове проведення аудиту річної фінансової звітності, якщо на момент складання звітності є в наявності два з трьох наступних умов: Виручка з обороту по фінансовому році: 1,6 млн. Євро; Балансова сума: 0,8 млн. Євро; Середня кількість працівників: 24 або якщо на момент складання звітності є в наявності однієї з трьох умов: Виручка з обороту: 4,8 млн. євро; Балансова сума: 2,4 млн. євро; Середня кількість працівників: 72</p>	<p>Латвії)</p> <p>Європейські торгові товариства</p> <p>Європейські групи за поданням економічних інтересів,</p> <p>Зареєстровані в Латвії, в разі якщо є в наявності два з наступних трьох критеріїв:</p> <p>Загальна сума балансу складає 400 000 євро</p> <p>Виручка з обороту 1 600 000 євро</p> <p>Середня кількість працівників: 50</p> <p>Проведення обмеженого аудиту при наявності наступних умов:</p> <p>Загальна сума балансу складає 400 000 євро</p> <p>Виручка з обороту 800 000 євро</p> <p>Середня кількість працівників: 25</p>	<p>складати фінансову звітність для концерну (консолідовану річну фінансову звітність)</p> <p>Обов'язок проведення аудиту при наявності наступних умов: UAB (закрите акціонерне товариство), KB (кооперативне об'єднання), TUB (справжнє командитне товариство) і KUB (командитне товариство), якщо всі учасники товариства є ЗАТ (UAB) або ВАТ (АВ) обов'язок проведення аудиторської перевірки річної фінансової звітності існує, якщо на момент складання звітності є в наявності дві з наступних трьох передумов:</p> <p>Виручка з обороту по фінансовому році: 3 500 000 євро</p> <p>Балансова сума: 1 800 000 євро</p> <p>Середня кількість працівників: 50</p>
--	--	--

Тема 8. Системи обліку в пострадянських країнах

Мета: Вивчити законодавче регулювання та принципи бухгалтерського обліку в пострадянських країнах, опанувати особливості обліку окремих господарських операцій, активів, капіталу і зобов'язань на підприємствах різних форм і типів бізнесу в пострадянських країнах.

Питання для обговорення

1. Законодавче та нормативне регулювання обліку.

2. Особливості обліку окремих господарських операцій, активів, капіталу та зобов'язань.

3. Особливості організації обліку на підприємствах різних форм власності та видів діяльності.

4. Фінансова звітність.

Пострадянські держави, також пострадянський простір – журналістське кліше для позначення 15 країн, що раніше входили до Радянського Союзу як Радянські Соціалістичні Республіки та стали незалежними під час розпаду СРСР: Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Естонія, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Латвія, Литва, Молдова, Російська Федерація, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Україна.

Пострадянські держави традиційно поділяють на п'ять груп. Всі вони в основному є засновані на територіальному принципі, окрім прибалтійських країн, яким вдалося на відміну від повністю географічно європейських держав швидко інтегруватися в Європейський Союз, як культурно так і економічно.

Балтійські країни: Естонія, Латвія, Литва

Центральна Азія: Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан

Східна Європа: Білорусь, Молдова, Україна

Азія: Росія

Південний Кавказ: Вірменія, Азербайджан, Грузія

Центральна та Східна Європа (ЦСЕ) (англ. Central and Eastern Europe (CEE)) – загальний термін для групи країн у Центральній Європі, Південно-Східній Європі та Східній Європі, зазвичай означає колишні комуністичні держави у Європі.

Термін ЦСЕ включає у себе усі країни Східного блоку на захід від встановленого за результатами Другої світової війни кордонами із колишнім Радянським Союзом, незалежні країни, які утворились на теренах колишньої Югославії (яка не вважалася частиною Східного блоку), і три Балтійські країни – Естонія, Латвія, Литва – які вирішили не приєднуватись до СНД разом з іншими 12 колишніми республіками СРСР.

Перехідні країни у Європі, таким чином, на сьогоднішній день класифікуються, як два політико-економічні утворення: ЦСЕ та СНД. Країни ЦСЕ в свою чергу поділяються за своїм статусом щодо вступу в Європейський Союз (ЄС): вісім країн першої хвилі вступу, які приєдналися до ЄС 1 травня 2004 року (Естонія, Латвія, Литва, Чеська Республіка, Словаччина, Польща, Угорщина та Словенія), дві країни другої хвилі вступу, які приєдналися 1 січня 2007 року (Румунія та Болгарія) і країна третьої хвилі вступу, яка приєдналися 1 липня 2013 року (Хорватія). Згідно з даними Світового банку, «перехід завершено» для 10 країн, які приєдналися до ЄС у 2004 та 2007 роках. Він також може розумітися, як усі країни Східного блоку.

Становлення та розвиток обліку в цих країнах має такі риси:

1. Професіоналізм проти законодавчого контролю – професійне судження та саморегуляція, на відміну від жорстких юридичних вимог та законодавчого контролю вимог до обліку і звітності.

2. Однорідність та гнучкість – рівень впровадження стандартизованої та послідовної практики бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

3. Консерватизм проти оптимізму – ретельний підхід до вимірювання показників в обліку, на відміну від більш оптимістичного і підхід до ризику.

4. Секретність проти прозорості – конфіденційність та обмеження розкриття інформації, на відміну від більш прозорий та публічний підхід.

Після розпаду СРСР було зроблено спроби гармонізації системи бухгалтерського обліку та аудиту в рамках СНД. З цією метою, зокрема, була створена Координаційна рада з методології бухгалтерського обліку країн СНД.

На четвертій конференції Координаційної ради в 1994 р. зазначалося, що надзвичайно важливим є посилення координації реформ бухгалтерського обліку країн

СНД для уникнення помилок і неефективного використання ресурсів, надання доступу до необхідної інформації всім зацікавленим сторонам та здійснення внеску в справу гармонізації Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Результатом спільних зусиль представників державних органів і учених країн СНД стали Загальні положення формування бухгалтерської (фінансової) звітності комерційних організацій у державах – учасниках СНД, прийняті в 1998 р. на Сьомій конференції Координаційної ради в Кишиневі. Цей документ містив основні підходи до формування фінансової звітності, що ґрунтуються на МСФЗ, із яких слід виходити при розробці Національних стандартів бухгалтерського обліку.

Діяльність Координаційної ради мала позитивне значення для обміну досвідом і рішення загальних завдань реформування бухгалтерського обліку в країнах СНД. Разом із тим на сьогодні цей орган по суті вичерпав себе, оскільки законодавство держав-учасниць СНД розвивається з урахуванням їх внутрішньої й зовнішньої політики, і розробка регіональних положень втратила актуальність.

Координація зусиль професійних організацій бухгалтерів і аудиторів СНД спочатку здійснювалася за допомогою Міжнародної регіональної федерації бухгалтерів і аудиторів (МРФБА) «Євразія».

МРФБА «Євразія» була створена 17 червня 1999 р. і до жовтня 2000 р. включала 17 професійних організацій із 9 країн СНД, що об'єднують більш як 18 000 бухгалтерів і аудиторів. Комітетами МРФБА «Євразія» було проведено порівняльний аналіз національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, здійснено експертизу перекладу російською мовою Міжнародних стандартів аудиту, розроблено Концепцію з професійної освіти бухгалтерів та аудиторів і Кодекс професійної етики МРФБА «Євразія».

Однак у зв'язку з припиненням фінансування з боку міжнародних організацій з 2002 р. МРФБА «Євразія» припинила активну діяльність.

Сьогодні співробітництво професійних організацій у регіоні здійснюється в рамках Євразійської ради сертифікованих бухгалтерів і аудиторів (ЄРСБА), створеної в 2001 р. за підтримки Агентства США із міжнародному розвитку. ЄРСБА об'єднує 24 професійні організації бухгалтерів і аудиторів Білорусі, Казахстану, Киргизстану, Молдови, Росії, Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану та України.

Основним напрямом діяльності ЄРСБА є координація навчання і сертифікація бухгалтерів за програмою „Сертифікований міжнародний бухгалтер”, яка узгоджується з вимогами Міжнародної Федерації бухгалтерів (МФБ) і включає два рівні:

- сертифікований бухгалтер-практик (САР);
- сертифікований міжнародний професійний бухгалтер (СІРА).

У результаті реформування обліку та аудиту в державах - колишніх республіках СРСР відбулися суттєві зміни в системі регулювання і методології обліку та аудиту (табл. 9).

Методологія бухгалтерського обліку в більшості держав орієнтована на застосування принципів і положень МСФЗ, при цьому спостерігаються відмінності в сфері й часі їх використання.

Дані табл. 9 дають змогу виділити шість стратегій упровадження МСФЗ у конкретному правовому полі:

Таблиця 9

Регулювання обліку в країнах центральної та східної Європи

Держава	Регулювання бухгалтерського обліку			Професійні організації			
	Орган	Стандарти	Сфера обов'язкового застосування МСФЗ	Членство в МФБ		Членство в ЄРСБА	
				Повне	Асоційо-	Повне	Асоційо-

					ванс		ванс
Азербайджан	Міністерство фінансів	МСФЗ і НСБО	Держпідприємства - з 2008 р. Банки	-	1	-	-
Вірменія	Міністерство фінансів і економіки	НСБО		-	1	-	-
Білорусь	Міністерство фінансів	НСБО	-	-	-	-	1
Грузія	Комісія із стандартів бухгалтерського обліку Міністерства фінансів	МСФЗ	Усі юридичні особи (крім малих і некомерційних підприємств)	1	-	-	-
Казахстан	Міністерство фінансів	НСБО	-	1	-	2	-
Киргизстан	Державна комісія зі стандартів фінансової звітності	МСФЗ	Усі суб'єкти з 2002 р.	-	1	2	-
Латвія	Рада з бухгалтерського обліку	НСБО і МСФЗ	Консолідована звітність лістингових компаній	-	1	2	-
Литва	Міністерство фінансів	НСБО і МСФЗ	Консолідована звітність лістингових компаній. Банки	-	1	-	-
Молдова	Міністерство фінансів	НСБО	-	1	-	1	-
Росія	Міністерство фінансів	НСБО	Банки	1	1	4	3
Таджикистан	Міністерство фінансів	НСБО	Банки	-	-	3	-
Узбекистан	Міністерство фінансів	НСБО	Банки	-	1	2	1
Україна	Міністерство фінансів	НСБО	Банки	-	1	2	2
Естонія	Рада із стандартів бухгалтерського обліку	НСБО і МСФЗ	Лістингові компанії	-	-	-	-
Туркменістан	Міністерство економіки і фінансів	НСБО	-	-	-	-	1

1. Повне пряме застосування МСФЗ.
2. Обмежене пряме застосування МСФЗ.
3. Повне застосування МСФЗ через впровадження НСБО.
4. Обмежене застосування МСФЗ через впровадження НСБО.
5. Імплементация основних положень МСФЗ в НСБО.
6. Обмежене пряме застосування МСФЗ з альтернативою.

Повне пряме застосування МСФЗ означає обов'язкове використання МСФЗ всіма суб'єктами господарювання. Така модель реалізується в Киргизстані та Грузії (за

винятком малих і некомерційних підприємств). Крім того, ця модель може стати реальною для України в разі практичного здійснення п. 18 Плану першочергових заходів у сфері інвестиційної діяльності, затвердженого Указом Президента України від 10 квітня 2006 р. № 300/2006, яким передбачений перехід на МСФЗ до 2008 р. усіх господарюючих суб'єктів.

Досвід застосування цієї моделі в окремих постсоціалістичних державах, зокрема Болгарії й Румунії, свідчить, що декларативне проголошення курсу на МСФЗ на практиці не приводить до повного додержання вимог МСФЗ через відмінність у кваліфікації персоналу та мотивації різних суб'єктів господарювання.

Тому, згодом, така модель зазвичай трансформується в напрямі обмеженого застосування МСФЗ.

Обмежене пряме застосування МСФЗ передбачає обов'язкове використання МСФЗ окремими суб'єктами господарювання.

Таку модель здійснюють Прибалтійські держави, оскільки вони є членами ЄС. При цьому Литва і Латвія обмежують сферу обов'язкового застосування МСФЗ консолідованою звітністю лістингових компаній, а Естонія включає в цю сферу також річну звітність компаній, які входять до складу групи, що подає консолідовану звітність за МСФЗ.

Спроби переходу до обмеженого прямого застосування МСФЗ в Україні були зроблені шляхом підготовки змін до Закону України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, які передбачали, зокрема, що підприємства, цінні папери яких перебувають на лістингу, банки та інші фінансові установи мають складати й оприлюднювати фінансову звітність і консолідовану фінансову звітність відповідно до МСФЗ. Однак цей законопроект не отримав необхідної кількості голосів при його розгляді у Верховній Раді України.

Недоліком поширення МСФЗ тільки на консолідовану звітність, з одного боку, є ускладнення процесу консолідації внаслідок застосування різних стандартів підприємствами групи. З другого боку, поширення МСФЗ на всі підприємства групи, як свідчить досвід Польщі, недоцільно в умовах динамічності лістингу.

Повне застосування МСФЗ через впровадження НСБО намагалися здійснювати Вірменія і Молдова. У цих державах нумерація, назва та зміст національних стандартів практично не відрізнялися від МСФЗ. Однак цей підхід себе не виправдав, оскільки подальші зміни в МСФЗ призвели до зростання розбіжностей між ними і НСБО. У результаті в Молдові до 2000 р. було розроблено тільки 20 НСБО, а у Вірменії після 2001 р. нові стандарти не були розроблені незважаючи на значну зміну МСФЗ.

Обмежене застосування МСФЗ через впровадження НСБО розпочала Білорусь, у якій триває розробка Національних стандартів фінансової звітності на основі МСФЗ для банківського сектора. З огляду на досвід Вірменії і Молдови, можна прогнозувати, що в Білорусі виникнуть аналогічні розбіжності між НСФЗ і МСФЗ.

Більшість держав на пострадянському просторі починали реформування системи бухгалтерського обліку з розробки національних стандартів на основі МСФЗ. Такий підхід до імплементації МСФЗ, зокрема, продовжують застосовувати Казахстан, Узбекистан, Україна, Таджикистан. Інші держави, як уже зазначалося, поступово переходять до обмеженого застосування МСФЗ.

Як показують дослідження, імплементація положень МСФЗ в НСБО хоча й дає змогу досягти значного ступеня гармонізації, однак зберігає певний діапазон розбіжностей (табл. 10). При цьому такий підхід, як і два раніше розглянутих, призводить до необхідності внесення змін у НСБО в міру зміни МСФЗ.

Крім того, підприємства, що добровільно застосовують МСФЗ, змушені складати два комплекти фінансової звітності: один згідно із НСБО, а другий – відповідно до МСФЗ.

У зв'язку з цим варто звернути увагу на підхід Азербайджану до вирішення цієї проблеми. Як уже зазначалося, новим Законом Азербайджанської Республіки „Про бухгалтерський облік” передбачено, що з 1 січня 2008 р. комерційні підприємства, які не зобов'язані застосовувати МСФЗ, можуть за своїм вибором використовувати НСБО або МСФЗ.

В усіх розглянутих державах важливим нормативним документом залишаються План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкція з його застосування. При цьому одні держави продовжують розвивати підхід на основі кругообороту коштів, закладений у радянському плані рахунків, а інші (Вірменія, Грузія, Молдова, Литва, Латвія, Естонія, Україна) перейшли до побудови Плану рахунків на основі структури фінансових звітів.

Таблиця 10

Відмінності між НСБО та МСФЗ в країнах центральної та східної Європи

Держава	Відмінності між НСБО і МСФЗ			
	Відсутність конкретних правил визнання та оцінки	Відсутність конкретних правил розкриття	Невідповідність	Усього
Болгарія	9	4	6	19
Угорщина	8	7	12	27
Латвія	11	6	3	20
Литва	13	5	6	24
Польща	8	4	10	22
Росія	9	7	10	26
Словаччина	8	5	8	21
Словенія	6	6	12	24
Чеська республіка	9	6	7	22
Естонія	8	3	4	15

Обидва підходи до Плану рахунків дають змогу реалізувати вимоги Міжнародних стандартів фінансової звітності. Разом із тим при першому підході потрібна спеціальна вибірка при складанні фінансових звітів на основі даних рахунків бухгалтерського обліку. Другий підхід забезпечує більш органічний взаємозв'язок рахунків і статей фінансової звітності, але внаслідок цього більш чутливий до змін формату фінансової звітності.

З розвитком бухгалтерського обліку тісно пов'язано становлення аудиту, активний розвиток якого в пострадянських державах розпочався із середини 90-х років минулого століття. У більшості країн регулювання аудиту здійснюється державним органом, зазвичай Міністерством фінансів. В Азербайджані, Казахстані, Україні та Прибалтійських республіках регулювання аудиту здійснює недержавний орган, як правило, Аудиторська палата.

При цьому спостерігається поступовий перехід від Національних стандартів аудиту (НСА) до Міжнародних стандартів (МСА). МСА вже прийняті у Вірменії, Киргизстані, Україні й Латвії. У більшості держав актуальним питанням залишається контроль якості аудиторської діяльності.

Важлива роль у розвитку обліку та аудиту, підвищенні кваліфікації облікових працівників належить професійним організаціям бухгалтерів і аудиторів, що представляють професію на міжнародному й регіональному рівнях. Найбільш активно

здійснюють міжнародні зв'язки Палата аудиторів Азербайджану, Палата аудиторів Казахстану, Асоціація професійних бухгалтерів і аудиторів Молдови, Інститут професійних бухгалтерів Росії, Товариство бухгалтерів і аудиторів Киргизстану і Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України.

Одним із напрямів діяльності професійних організацій є сертифікація бухгалтерів і аудиторів. На відміну від сертифікації аудиторів, сертифікація бухгалтерів зазвичай є добровільною. Винятком є законодавство Вірменії, яке передбачає сертифікацію головних бухгалтерів, яка мають право підпису фінансової звітності, що публікується.

Бухгалтерський облік і фінансові звітність в Польщі

Особливої уваги при вивченні обліку в країнах ЄС доцільно звернути на країни, які є географічно та економічно близькими до України. Наприклад, Республіка Польща. Законодавче регулювання бухгалтерського обліку в Республіці Польща здійснюється по аналогії з іншими розвинутими країнами та цілком гармонізовано із Міжнародними стандартами фінансової звітності та вимогами ЄС.

Основним нормативним документом в Польщі є «Закон про бухгалтерський облік» (Ustawa o rachunkowości), прийнятий у 1994 році. Закон передбачає послідовну реформу бухгалтерського обліку і фінансової звітності відповідно до нормативів ЄС. Як правило, закони такого типу в різних країнах мають одну мету – надати методологічні і організаційні інструменти (норми) щодо ведення бухгалтерського обліку і фінансової звітності. Положення профільного закону, що регулює бухгалтерський облік в Польщі, розповсюджуються на юридичних осіб, які зареєстровані в Польщі або у разі місцезнаходження топ-менеджменту цієї юридичної особи на території РП. Зокрема, законодавством передбачено, що іноземні особи, іноземні компанії, які здійснюють діяльність через відділення, представництва або зареєстровані дочірні компанії, зобов'язані здійснювати облік операцій та зберігати бухгалтерські документи відповідно до вимог польського законодавства.

Бухгалтерський облік здійснюється на польській мові та у польських злотих. Загалом всі бухгалтерські документи мають бути на польській мові незалежно від джерела їх походження. Таким чином документи, що підготовлені на іноземній мові повинні бути перекладені для цілей їх використання податковими органами та аудиторами.

На рівні підзаконних актів підприємства та організації Польщі використовують затверджені Міністерством фінансів національні стандарти бухгалтерського обліку (Krajowe Standardy Rachunkowosci, KSR). Функції з розробки стандартів покладено на Комітет зі стандартів бухгалтерського обліку (Komitet Standardow Rachunkowosci). Станом на кінець 2016 року склад стандартів бухгалтерського обліку у Польщі був таким:

Звіт про надходження коштів (KSR Nr 1 «Rachunek przepływów pieniężnych», 2011);

Податок на прибуток (KSR Nr 2 «Podatek dochodowy», 2010);

Незавершені будівельні послуги (KSR Nr 3 «Niezakonczone usługi budowlane», 2009);

Втрата вартості активів (KSR Nr 4 «Utrata wartosci aktywow», 2012);

Лізинг та оренда (KSR Nr 5 «Leasing, najem i dzierzawa», 2012);

Резерви, пасивні нарахування вартості, умовні зобов'язання (KSR Nr 6 «Rezerwy, biernie rozliczenia międzyokresowe kosztow, zobowiazania warunkowe», 2014);

Зміни правил (політики) бухгалтерського обліку, значення оцінки, виправлення помилок, наступні події після звітної дати - зйомки та презентація (KSR Nr 7 «Zmiany zasad (polityki) rachunkowosci, wartosci szacunkowych, poprawianie bladow, zdarzenia nastepujace po dniu bilansowym - ujccie i prezentacja», 2016);

Девелоперська діяльність (KSR Nr 8 «Dzialalnosc deweloperska», 2014);

Звіт про діяльність (KSR Nr 9 «Sprawozdanie z dzialalnosci», 2014);

Угоди про державно-приватне партнерство та договору концесії на будівельні роботи або послуги (KSR Nr 10 «Umowy o partnerstwie publiczno-prywatnym oraz umowy koncesji na roboty budowlane lub uslugi», 2017).

Звітний період становить 12 місяців та співпадає із календарним роком. Компанія має право обрати інші дати, проте в такому випадку обов'язково потрібно поінформувати податкові органи про таке рішення.

Бухгалтерський облік може здійснюватись як внутрішнім кваліфікованим працівником, так і зовнішньою фірмою, що спеціалізується на бухгалтерському обліку та аудиторських послугах. Документи та бухгалтерські журнали мають зберігатись в головному офісі компанії та у офісі фірми, що забезпечує бухгалтерський облік підприємства. Термін зберігання документів – 5 років, за винятком деяких видів документів, що потребують постійного зберігання.

Слід зазначити, що у Польщі дуже поширеним є аутсорсинг послуг бухгалтерського та податкового обліку, особливо серед малого та середнього бізнесу. Значно вигідніше доручити фірмі, що спеціалізується на питаннях бухгалтерського обліку чи аудиторській діяльності, підготовку документів та подачу звітності, адже це не тільки збереже час підприємця, але і дозволить уникнути додаткових витрат на утримання бухгалтера, можливих помилок при підготовці звітності та наступних донарахувань від контролюючих органів.

Обов'язок дотримання законодавства щодо бухгалтерського обліку покладається на керівника компанії, що визначено відповідно до Директиви ЄС № 2006/46/WE.

Відповідно до статті 12 параграфу 2 Закону про бухгалтерський облік компанії здійснюють підготовку фінансової звітності станом на останній день року. Принципи оцінки активів, зобов'язань та прав власності, а також визначення фінансових результатів мають застосовуватись у відповідності до розділу 4 Закону про бухгалтерський облік.

Разом з цим компанії, що належать до капітальних груп або є такими, що випускають цінні папери, які підлягають реалізації поза територією Республіки Польща, можуть використовувати Міжнародні стандарти фінансової звітності. Таке рішення може бути реалізовано тільки після відповідного затвердження керівним органом компанії.

Фінансова звітність включає: баланс; звіт про фінансові прибутки та збитки (звіт про фінансові результати); введення у фінансову звітність; примітки та пояснення.

Компанії, які підлягають щорічному аудиту, також забезпечують підготовку: звіту про зміни власному капіталі; звіту про рух грошових коштів.

Окрім цього до фінансової звітності додається щорічний звіт компанії про діяльність. Такий звіт включає інформацію про події, які мали значний вплив на діяльність компанії, а також описує досягнення компанії та її проекти. Всі документи підлягають підготовці на польській мові та у державній валюті – польському злотому.

Підготовка та подача фінансової звітності має бути здійснена у тримісячний термін від дати балансу. Підтвердження даних фінансової звітності має бути здійснено у шестимісячний термін від дати балансу.

Обов'язок проведення аудиту та публікації фінансової звітності стосується консолідованої звітності капітальних груп, акціонерних товариств, банків, страховиків та компаній, діяльність яких регулюється законодавством про інвестиційні та пенсійні фонди, торгівлю цінними паперами.

Інші компанії підлягають обов'язковому проведенню аудиторської перевірки якщо вони підпадають принаймні під два із трьох наступних критеріїв:

середня кількість працівників у перерахунку на повну зайнятість становить не менше 50;

загальна вартість активів на кінець фінансового року становить не менше суми, що еквівалентна 2,5 млн. EUR;

чистий дохід від продажу товарів, а також фінансових транзакцій за фінансовий рік становить не менше суми, що еквівалентна 5 млн. EUR.

Деякі компанії, які підлягають щорічній аудиторській перевірці звітності, зобов'язані публікувати свою фінансову звітність. У Закон про бухгалтерський облік у

Польщі часто вносяться зміни у зв'язку із імплементацією змін у Міжнародних стандартах фінансової звітності та вимог ЄС щодо бухгалтерського обліку.

Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Чехії

Вступаючи в Європейський союз, Чехія погодилася з тим, що їй доведеться суттєво реформувати не тільки митне і податкове законодавство. Зміни повинні були торкнутися також і політики обліку активів і пасивів компаній, що працюють на території Чеської Республіки. Основний принцип ведення подвійних записів залишився незмінним, проте національні стандарти бухгалтерського обліку довелося змінити, при цьому деякі компанії вимушено перейшли на складання звітності за міжнародними нормативами МСФЗ.

Базовими принципами оновленого обліку стали:

статика – фіксація майнового стану, щоб користувачі звітності завжди могли переконатися в тому, що повна реалізація всіх запасів і основних засобів дозволить покрити поточну кредиторську заборгованість;

динаміка – безперервний аналіз ефективності економічної діяльності, контроль за співвідношенням доходів і витрат, а також за формуванням податкових зобов'язань;

націленість на макроекономічні показники – побудова обліку таким чином, щоб фінансові показники окремого підприємства з легкістю формували загальнонаціональні показники ВВП і доданої вартості.

Чеський закон про бухгалтерський облік (*Zákon o účetnictví č. 563/1991 Sb.*) окреслив коло суб'єктів, для яких виконання його вимог строго обов'язково:

юридичні особи, зареєстровані на території Чехії;

іноземні компанії і підприємці, які ведуть діяльність на чеській землі;

приватні підприємці, які зареєстровані платниками ПДВ, чий річний оборот перевищує 25 млн крон;

філії та відокремлені безбалансові підрозділи юросіб;

приватні особи, що прийняли рішення вести стандартизований облік на добровільних засадах.

Кожен з перерахованих вище суб'єктів зобов'язаний вести записи та проводки, орієнтуючись на національний план рахунків, а за підсумками фінансового року надавати таку звітність: річний баланс; про прибутки та збитки; додатки (про рух грошових коштів, про зміну в структурі активів і капіталів тощо).

Закон передбачає можливість подання спрощеної звітності та відмови від аудиторської перевірки для тих компаній, які не досягли жодного з показників: по річному прибутку – не більше 40 млн крон; з обороту – не більше 80 млн крон; за середньої чисельності – не більше 50 працівників.

Повну звітність, сформовану на підставі МСФЗ, повинні подавати фірми, які емітують цінні папери, що торгуються на міжнародних біржах, філії іноземних компаній, консолідовані учасники ринку.

Всі юридичні та фізичні особи, які зобов'язані вести бухгалтерський облік, подають бухгалтерську звітність в Торговий реєстр (*Obchodní rejstřík*) один раз на рік.

Мінімальний перелік звітних документів включає в себе: баланс – *Rozvaha*; дані про прибутки та збитки – *Výkaz zisků a ztrát*; додатки та пояснення – *Příloha k účetní závěrce*.

Щодо податкової звітності все дещо складніше, особливо якщо компанія зареєстрована в реєстрі платників ПДВ. Більшість суб'єктів економічної діяльності повинні подавати звіти в Фінансове управління Чехії (*Finanční úřady*) в електронному вигляді через державні електронні поштові скриньки (*datová schránka*):

Таблиця 11

Назва звіту чи декларації	Періодичність	Дата подачі
Податок на прибуток юридичних і фізичних осіб	Раз в рік	До 31 березня
Декларація з ПДВ	щомісяця	До 25 числа місяця, наступного за звітним

Розрахунок соцвідрахувань на обов'язкове страхування із зарплати найманого персоналу	щомісяця	До 20 числа місяця, наступного за звітним
--	----------	---

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні

1. Barry J. Epstein, Eva K. Jermakowicz Interpretation and Application of International Accounting and Financial Reporting Standards: Wiley IFRS, 2008. 1166 pp.
2. Christopher Nobes, Robert Parker. Comparative International Accounting. 10th Edition, 2008. 632 pp.
3. Financial Accounting IFRS, 3rd Edition / Jerry J. Weygandt, Paul D. Kimmel, and Donald E. Kieso. WileyPLUS, 2015. 856 pp.
4. Financial Accounting: An International Introduction 6th Edition / David Alexander, Christopher Nobes. Pearson Higher Education. 2016. 496 pp.
5. Hussey Roger Fundamentals of International Financial Accounting and Reporting / World Scientific, Business & Economics, 2010. 374 pp.
6. IFRS: Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards. PKF International Ltd., 2015. 1008 pp.
7. International Accounting and Multinational Enterprises by Lee H. Radebaugh, Sidney J. Gray, Ervin L. Black: Wiley, John & Sons, Incorporated, 2006. 520pp.
8. International Financial Reporting Standards: A Practical Guide: 6th Edition by: Hennie van Greuning, Darrel Scott, Simonet Terblanche, 2011. 448 pp.
9. International Financial Reporting: A Practical Guide / 5th edn / Alan Melville. 2015. 512 pp.
10. Roberts C., Weetman P., Gordon P. International Financial Accounting. A corporate Approach: Financial Times, Pearson Education, 2006.
11. Thomas Plenborg, Christian Petersen Financial Statement Analysis / Valuation Credit Analysis - Executive Compensation. Paperback, 2011. 496 pp.
12. Губанова О.М., Мельник С.І. Облік у зарубіжних країнах: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 432 с.
13. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2012.
14. Лучко М.Р., Бенько І. Д. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 370 с.
15. Лучко М.Р., Бенько І.Д., Яцишин С.Р., Мельник Н.Г. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 390 с.

Додаткові

16. Use IFRS around the world <http://www.ifrs.org/Use-around-the-world/Pages/Jurisdiction-profiles.aspx>
17. Global Accounting and Control: A Managerial Emphasis / Sidney J. Gray, Stephen B. Salter, Lee H. Radebaugh. WileyPLUS, 2001. 240 pp.
18. IFRS pocket guide 2018 URL: <http://www.pwc.com/gx/en/ifrs-reporting/ifrs-pocket-guide>
19. Introduction to Financial Accounting: Pearson New International Edition / 11th Edition / Charles Horngren, Gary Sundem, John Elliott, Donna Philbrick, 2013. 544 pp.
20. IFRS vs German GAAP: similarities and differences URL: https://www.pwc.com/gx/en/ifrs-reporting/pdf/ifrs-vs-german-gaap-similarities-and-differences_final2.pdf
21. Альманах Балтийских стран: выпуск 2016 года. Rödl & Partner, Riga. URL: <https://www.roedl.com/>
22. Асоціація українського бізнесу в Польщі: Бухгалтерський облік. URL: <http://ukrbizpol.org/investuvannya-v-polshhu/buhgalterskiy-oblik/>

23. Безпалько У. Як гроші України витікають у країни Балтії. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/finance/economy/yak-groshi-ukraini-vitikayut-u-kraini-baltii.htm>
24. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі. Практичний посібник. К.: Лібра, 2001. 840 с.
25. Зубілевич, С. Облікова Директива ЄС, її вплив на склад і зміст звітів європейських компаній та перспективи для України. *Бухгалтерський облік і аудит*, 2014. № 7. С. 3-17.
26. Колмаков Б. МСФО в странах Балтии: кто ближе к оригиналу? *МСФО: практика применения*. URL: <https://studylib.ru/doc/4007831/msfo--praktika-primeneniya-N-6>
27. Кочерга С.В. Бухгалтерський облік в зарубіжних країнах. К.: ЦУЛ, 2005. 216 с.
28. Малишкін О. І. Нормативне забезпечення бухгалтерського обліку в Польщі та в Україні в рамках директив ЄС. *Облік і фінанси*, 2017. № 2. С. 43-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2017_2_8.
29. Регулювання у сфері бухгалтерського обліку і аудиту в ЄС та перспективи адаптації законодавства України / За ред. С. Голова. К.: Лібра, 2005.
30. Система регулирования учета и отчетности Германии. *Журнал «МСФО: практика применения»*. URL: <https://www.iprnoi.ru/print/002512/>
31. Як організовано бухгалтерський облік у Чехії. URL: <https://migrant.biz.ua/chexiya/biznes-cz/buxgalterskij-oblik-v-chexii.html>